

ZVONA

MJESEČNIK ZA
KRŠĆANSKU KULTURU

BROJ
9/566

STUDENI 2023.
RIJEKA
GODINA IZLAŽENJA LXI.
CIJENA 1€

XVI. opća redovna
skupština Biskupske sinode

Slušati do boli

*Branko Jurić, doktor
moralne teologije i
vicerektor Njemačkoga
zavoda u Vatikanu:*

Resinodalizacija Crkve

*Razgovor: Budislav Vukas,
profesor i povjerenik
za Pastoral osoba s
invaliditetom*

**Predrasude
su prisutne i
osjećamo ih
različito**

*Uspjesi učenika
Salezijanske gimnazije na
sportskim natjecanjima*

**Sportom potičete
dobro u sebi i
drugima**

*Razgovor:
mons. Nikola Uravić,
zlatomisnik Riječke
nadbiskupije.*

**Evandjelje
od nas
traži stalno
stvaranje
boljeg svijeta**

SADRŽAJ:

Zvona zvone	
Strahote svijeta	2
Komentar	
Plakat bez križa?	3
Razgovor: Budislav Vukas, profesor na Pravnom fakultetu i nadbiskupijski povjerenik za Pastoral osoba s invaliditetom	
Predrasude su prisutne i osjećamo ih različito	4-5
Kolumna	
O kiši – filozofski ogled	5
Susreti	
Sportom potičete dobro u sebi i drugima	6-7
Dopisništvo Vatikan	
Sinoda o sinodalnosti: Slušati do boli	8-9
Komentar	
Resinodalizacija Crkve	10
Papa Franjo	
Crkva nije supermarket	11
Sinoda	
Sinodalnost kao prostor za slobodnu polemiku	12
Zlatna misa Nikole Uravića	
Svećenik koji povezuje i donosi mir	13
Razgovor: Nikola Uravić, zlatomisnik Riječke nadbiskupije.	
Evangelje od nas traži stalno stvaranje boljeg svijeta	14-15
Medicinski kutak	
Sprječavanje kardiovaskularnih bolesti	16
Crtime iz Gorskog kotara	
Kako je nestala brodmoravička narodna nošnja	17
Biblija	
Povijest i povijesnost Isusa Krista 2. dio	18
Događanja	19
Iz povijesne riznice	
Memento mori uz Dan mrtvih	20-21
Gospićko-senjska biskupija	22
Riječka nadbiskupija	23-25
Duhovni kolaž	26
Caritas	27
72 sata bez kompromisa	28

Zvona zvone

Strahote svijeta

Sinoda o sinodalnosti je završena, a među vjernicima su ostala pitanja; Što će se promijeniti? Hoće li Crkva pokleknuti pred strahotama ovog svijeta? Hoće li mijenjati nauk prilagođavajući se pomodnim trendovima? Ili će ostati monolitni branitelj Kristove poruke bez obzira na promjene svijeta oko sebe? Što nam je činiti?

Odgovor je jednostavan. Nauk Crkve ostaje isti, nije se promijenio. Ono što se mijenja je pristup pitanjima suvremenog svijeta i čovjeka i način poslanja Crkve u takvom svijetu. Već je sama najava XVI. biskupske sinode pokazala što se počelo mijenjati. Uz biskupe su, na Biskupskoj sinodi, po prvi put pravo glasovanja imali laici i žene.

Što nam je činiti, možda su to najbolje opisali sudionici u pismu upućenom cijeloj Crkvi, 25. listopada, pri kraju sinode. "Nadamo se da će mjeseci koji nas dijele od drugog zasjedanja, u listopadu 2024., omogućiti svima da konkretno sudjeluju u dinamizmu misijskog zajedništva naznačenog riječju 'sinoda'. Ovo nije ideologija nego iskustvo ukorijenjeno u apostolskoj predaji."

Prva skupština Sinode o sinodalnosti dakako nije donijela konkretne zaključke, samo je ucrtala put za nastavak sljedeće godine. Sažeto izvješće trebalo bi pojasniti postignute točke dogovora, istaknuti otvorena pitanja i naznačiti kako nastaviti s radom. "Na poziv Svetoga Oca dali smo važan prostor šutnji, kako bismo potaknuli slušanje s poštovanjem i želju za zajedništvom u Duhu među nama", objašnjavaju sudionici u pismu.

Pismo zaključuju citirajući Papu i riječi izrečene tjedan dana ranije. „Svijet u kojemu živimo i koji smo pozvani ljubiti i služiti mu i u njegovim proturječjima zahtijeva od Crkve jačanje sinergije na svim područjima njezina poslanja. Upravo je put sinodalnosti put koji Bog očekuje od Crkve trećeg tisućljeća“ (papa Franjo, 17. listopada 2015.).

Strahote svijeta od kojih su strahovali skeptici naspram Sinode, nisu se uvukle u nauk Crkve. No, papa Franjo je u srijedu 25. listopada, na susretu tijekom kojeg je pripremano sažeto izvješće, sudionicima u dvorani Pavla VI. ponudio razmišljanje, meditaciju, u kojoj je emotivno i iskreno govorio o 'strahotama svijeta' unutar Crkve.

Papa strahote svijeta vidi u ljudskim slabostima kojima su vođeni oni koji bi trebali voditi Narod Božji. U svjetovnom načinu razmišljanja, profanoj logici časti i vlasti, moći i upravljanja. Papa misli da Crkvu treba mijenjati iznutra da bi ona bila sposobna mijenjati

svoj odnos prema svijetu i tako mijenjati svijet. Papa Franjo milosrdan je prema grešnicima, a beskompromisan prema licemjerima, posebno onim u redovima Crkve. To je možda ono što najviše boli katolike utvrđene u tradicionalnim klerikalno - laičkim odnosima. Već viđen obrazac? Naravno. Još prije 2000 godina isto je činio Isus Krist suprotstavljajući se farizejima i pismoznancima. "Jao vama, zakonoznanci! Uzeste ključ znanja: sami ne udoste, a spriječiste one koji htjedoše ući." (Lk 11, 52). To je samo jedno od Isusovih upozorenja.

Papa je izrazio istu gorčinu, ili bolje rečeno, žalost za svećenike danas, posebno "za one mlade svećenike koje se vida u crkvenim krojačkim radnjama kako isprobavaju talare i šešire ili albe i rokete s čipkom... Klerikalizam je bič, on je pošast, oblik svjetovnosti koji prlja i kvari lice zaručnice Gospodnje, zarobljava sveti vjerni narod Božji." To su strahote svijeta o kojima govori Papa, "svjetovnost koja maltretira vjerni sveti narod Božji".

Strahote svijeta kojih su se bojali skeptici naspram Sinode, nisu se uvukle u nauk Crkve. Papa Franjo, pak, strahote svijeta unutar Crkve vidi u ljudskim slabostima kojima su vođeni oni koji bi trebali voditi Narod Božji.

Novinare u Hrvatskoj Papine riječi potaknule su da javnosti ponude priču o crkvenim taksama. No, Papa nije rekao da treba dokinuti sustav u kojemu Zajednica vjernika financira svoje službenike nego istaknuo da novac nije i ne smije biti važna tema u susretu svećenika i vjernika.

„Kada službenici pretjeruju u svojoj službi i maltretiraju Božji narod, oni unakazuju lice Crkve, uništavaju ga šovinističkim i diktatorskim stavovima“, požalio se Papa. „Bolno je“, dodao je, „naći 'cjenik' sakramentalnih usluga u nekim župnim uredima kao u supermarketu. Ili je Crkva vjerni Božji narod u pokretu, svet i grešan, ili na kraju postane tvrtka koja pruža razne usluge, a kad pastoralni agenti krenu tim drugim putem, Crkva postaje samoposluga spasenja, a svećenici jednostavni zaposlenici multinacionalne kompanije“, rekao je Papa, a prenosi Vatican News.

Danijel Delonga

urednik.zvona@ri-nadbiskupija.hr

Izdavač: RIJEČKA NADBISKUPIJA I GOSPIČKO SENJSKA BISKUPIJA; Urednik: Danijel Delonga;
 Pomoćnici urednika: Bruna Velčić, Marko Medved; Uprava: Ul. Ivana Pavla II. br. 1, 51000 Rijeka; tel: 385 51 581 200;
 e-adresa: zvona@ri-nadbiskupija.hr; Uredništvo: urednik.zvona@ri-nadbiskupija.hr
 Žiroračun: Nadbiskupija riječka mjesečnik Zvona, ERSTE BANKA, HR2424020061500117497;
 Račun za uplate iz inozemstva: ERSTE & STEIERMAERKISCHE BANK, IBAN: HR2424020061500117497;
 Godišnja pretplata: 13,27 €; Priprema i tisak: TISKARA ŠULJIĆ, Viškovo;
 Naslovnica: XVI. opća redovna skupština Biskupske sinode

Likovni predložak za izradu plakata objašnjava autorica Andreja Jakubin

Plakat bez križa?

Plakat pripremljen za najavu listopadske Teološko-kulturne tribine potaknuo je raspravu o prezentaciji sakralnoga na plakatima i pozivnicama Riječke nadbiskupije te je li na njima nužno prikazati križ. Plakat je najavljivao tribinu profesora Ivana Stošića pod naslovom „Naša crkvenost“ i šarenilom boja i mnoštvom oblika trebao je prikazati mnogostruke načine življenja vjere unutar Crkve.

Neki su pak u njemu vidjeli samo „dugine boje“ što ih je navelo na pogrešne, da ne kažemo zlurade, zaključke o samoj temi tribine.

Likovni predložak Roberta Delaunaya, za izradu plakata, autorica Andreja Jakubin preuzela je iz liturgijsko-pastoralnog lista *Živo vrelo* 31 (2014.), 2., a čiji je broj posvećen „Molitvi Gospodnjoj u liturgiji Crkve“. Zbog čega ovaj odabir, sama je objasnila.

» Kao autor plakata Teološko-kulturne tribine imala sam namjeru izreći, a u kontekstu likovnog govora, tj. dolje navedenog kratkog tumačenja simbola boje, svjetla i kruga – otajstvenost, misterij i cjelovitost crkvene stvarnosti, temeljene na simboličkom govoru sveobuhvatnosti Kristova otajstva. Iako središnji simbol kršćanskog života, križ nije njegov jedini izraz, dapače, tijekom povijesti kršćanske sakralno-liturgijske umjetnosti često bude skriven i njegovo otajstveno značenje pretočeno u simbol boje i nadasve u kružnice svjetla, tj. svetokruga, pružajući vjerniku sliku uskrslog, slavnog križa.

Autor slike *Rythm 1*, korištene za izradu plakata, Robert Delaunay (12. 4. 1885. – 25. 10. 1941.), slikar je koji je u svom slikarskom opusu izričito koristio jake boje i geometrijske oblike.

Svaki slikar u boji naslućuje skrivenu tajnu, jer boja nema samo ulogu otkrivanja već i skrivanja. Još je Aristotel govorio kako je boja samo površina ili ljuska koja skriva neko unutarnje značenje, tj. bit. I samo značenje pojma boja otkriva njenu zadaću: latinska riječ *color* ima korijen u indoeuropskome *kel*, a nosi značenje skrivanja (od čega i lat. *celare* 'prekriti, tajiti, kriti!'). Boja stoga u sebi nosi komunikaciju i otkriva svoju bit, svima onima koji imaju sposobnost tu bit i razaznati (A. CRNČEVIĆ – I. ŠAŠKO).

Koristeći boju kao sredstvo kojim otkriva ono skriveno, slikar u svojim djelima iznosi sposobnost motrenja, razabiranja i otkrivanja. Slikajući crvenom, plavom, žutom, zelenom, ljubičastom... slikar motri životni zanos, strast, čežnju – ljudsku čuvstvenost, ali ugrađene u zbilju stvaranja, u bit onoga što je skriveno.

Slikajući bojama, likovni umjetnik prikazuje svijet u bogatstvu njegove raznolikosti, ali istovremeno i kao sveobuhvatno jedinstvo. Putem boje, stanja i događaji u slikama, iako u sebi kontrastni, zadobivaju obličje cjeline i ispunjenosti. U žaru obojenosti, sve dobiva smisao simboličke vrijednosti i prikazuje svijet u njegovoj otajstvenosti. Boja stvara vezu među stvarima i među ljudima i njihov intimni odnos s Kristovim otajstvom. Kao takva, boja u svom simboličkom govoru, razumije i prihvaća svijet kao mjesto objave i time zadobiva i značenje otkrivanja, tj. u konačnici, sve obojano postaje nositeljem svjetla.

Kako navode već gore spomenuti autori: „Raznolikost boja otkriva različita lica jednog te istog otajstva spasenja, nudeći uvijek mogućnost novoga iskustva i rasta prema cjelovitosti otajstva koje će se, na koncu vremena, u punini objaviti i darovati kao *svjetlost*, dakle kao ponovno sjedinjenje svih objaviteljskih različitosti koje smo zapažali kroz zemaljsku (liturgijsku) anticipaciju nebeskog.“

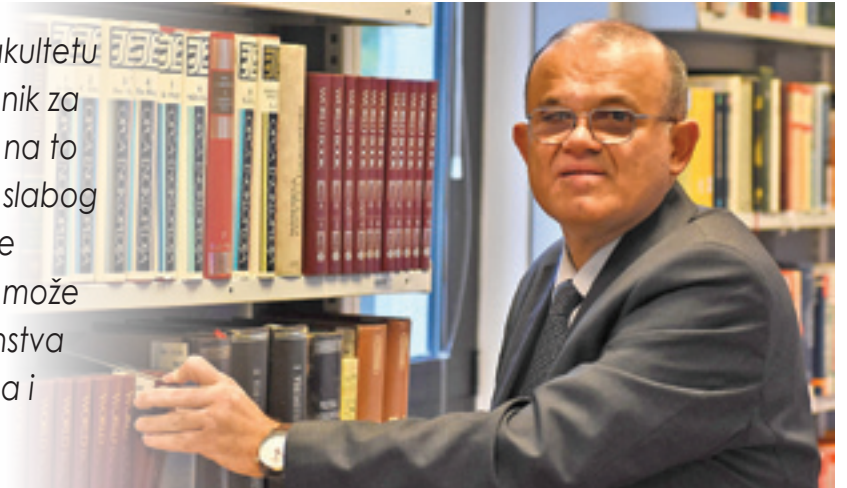
Svjetlo je prisutno u srcu same materije (boje) i može se vidjeti samo u iskustvu uranjanja u istu. Uranjajući u boju, slikaru ona ne predstavlja surogat svjetlu, ne apsorbira moć svjetla, već se u slojevitim nanosima boje vidi njeno rađanje. Slikar, dakle, ima zadatak istražiti prisutnost svjetla u boji, tj. unutarnju bit stvari, koja jednom pronađena postaje nositeljicom slike te tako sama slikarska platna postaju izvori svjetla. Jednom obasjana, ona prenose poruku evanđeoskog misterija: utjelovljenje Svjetla.

Sunce kao svjetlost ili sunce kao geometrijski znak, kao kružna, geometrijska linija, oduvijek predstavlja manifestaciju božanskog sjaja i izričaj je posvemašnje čežnje za nebeskim. Sunce je središte, izvor svjetlosti, izvor života, ono koje rađa i oploduje te je kao simbol očinstva slika Oca, njegove snage i stvaralačke velikodušnosti (E. LECLERC). Kao znak objave vječnoga sjaja, ono je svjedok i objave Riječi – Utjelovljena Svjetla, tj. Sunca koje pohodi s visine da obasja sve nas koji prebivamo u tami i sjeni smrtnoj (usp. *Lk* 1, 78–79).

Ovaj nas kratki prikaz teme može uputiti na dublje istraživanje i upoznavanje važnosti sakralne i sakramentalne umjetnosti, a neophodnom za bolji međusobni dijalog i razumijevanje te posebno, u ovom kontekstu, simboličkog prikaza boje i svjetla u likovnom kršćansko liturgijskom izričaju, koji izranja iz samih temelja Kristova otajstva i sakramentalnosti Crkve. <<

Razgovor: Budislav Vukas, profesor na Pravnom fakultetu i nadbiskupijski povjerenik za Pastoral osoba s invaliditetom

Budislav Vukas profesor je na Pravnom fakultetu i, uz Klaru Labinac, nadbiskupijski povjerenik za Pastoral osoba s invaliditetom. S obzirom na to da se i sam cijeli život nosi s hendikepom slabog vida, o inkluziji osoba s invaliditetom može govoriti i iz vlastita iskustva. Ono svakako može poslužiti kao temelj za daljnji rad Povjerenstva i podizanje ukupne svijesti o poteškoćama i načinima inkluzije takvih osoba.

Predrasude su prisutne i osjećamo ih različito

Mislim da je edukacija ključna. Često ljudi nisu svjesni koliko me razvesele kada mi se jave na ulici i predstave se, jer srećem li koga rijetko, teže ga prepoznajem, glas je drukčiji i slično. To se ne može znati, a da se bar malo ne educiramo, no ipak želimo vjerovati da takve teme nekoga i zanimaju.

Razgovarao: Danijel Delonga

■ **Obitelj je zasigurno prvi stup podrške koju osobe s hendikepom trebaju. Međutim, i tim obiteljima treba pomoći, često ni sami ne znaju što učiniti. Koje su osobe u Vašem životu najviše učinile da prebrodite svoj hendikep i budete aktivni član društva i Crkve?**

Slažem se s Vama. Često govorimo o važnosti obitelji u različitim situacijama, u vremenima djetinjstva, formiranja mladih, školovanja i svih izazova koje nam život predstavlja. Okolnosti posebnih poteškoća člana neke obitelji, djeteta, stavljaju svakako pred nju nove izazove, i to nije lako. A u okolnostima vrijednosti današnjeg društva, u koje se ovakve poteškoće ne uklapaju, nisu moderne, položaj obitelji je još i teži. Tu su i socijalni izazovi, financije... Crkva nije izolirana od takvih društvenih trendova, iako svugdje ima dakako predivnih primjera spremnosti za pomoć i podršku.

Ipak, sva podrška i pomoć polaze iz obitelji. Imao sam iznimnu sreću i blagoslov što je moja obitelj posebno razumijevala i razumije moje poteškoće, a vezana je i za medicinsku struku. Otac je bio torakovaskularni kirurg, s iznimnim razumi-

jevanjem, posebnom empatijom. Mama je viša medicinska sestra, brat je neurokirurg. Djed je bio poznati riječki dermatolog. Međutim, obiteljska blizina ipak je nezamjenjiva i ne ovisi samo o struci i znanju. Vezana je za svakodnevicu i bezbroj, drugima potpuno nepoznatih i nerazumljivih izazova s kojima se osobe s poteškoćama susreću svaki dan. Dobrotu i razumijevanje, primjerice, moje none ne možete riječima opisati.

No postoje mnoge sudbine u našem okruženju koje su drugačije, a zavrjeđuju jednaku šansu i životnu priliku. Zato je odgovornost svih nas, a napose ako se želimo smatrati Kristovim učenicima, još i veća.

■ **Institucije bi zasigurno mogle više činiti. Nije li naše društvo, pa i Crkva, u tom pitanju zakazalo?**

Teško mi je na ovo pitanje nešto jednostrano reći. Moja iskustva s institucijama su, upravo zbog podrške i pomoći obitelji, svakako drukčija. Ne smijemo zaboraviti na mnoge iznimne ljude, psihologe, rehabilitatore, socijalne radnike, pedagoge, logopede, i druge struke, članove mnogih udruga, volontere, humanitarne djelatnike, koji svojim radom daju ogroman

doprinos u pomoći i podršci osobama s poteškoćama. Svakako da su razlike u nekim mentalitetima i tradicijama vrlo razvidne, no čini se da u posljednje vrijeme, u posljednjim desetljećima, ipak postoje neke promjene. Evo, kao primjer mogu iznijeti ERASMUS Plus program. Dakle, mogućnost znanstvene i akademske mobilnosti i međunarodne suradnje.

Kada kažemo mobilnost, to je sinonim za iznimnu poteškoću i gotovo nepremostivu prepreku za mnoge profile osoba s invaliditetom. No taj sustav Europske unije omogućio mi je da sam više puta odlazio u inozemstvo predavati, jer sam mogao računati na osobu u pratnji. Možda je ovo jedan primjer iz mog poslovnog okruženja koji ne ukazuje na srž Vašeg pitanja, ali potvrđuje ipak blagi optimizam, u okolnostima poznatih trendova u radu nekih naših institucija. Među tim iznimnim institucijama moj život je svakako obogatila Hrvatska knjižnica za slijepe, i njezine zvučne knjige koje mi u mnogome koriste i uljepšavaju svakodnevnicu. Tu su i Hrvatski savez slijepih, kao i naša Udruga slijepih Primorsko-goranske županije.

■ **Na koje ste poteškoće u odnosima s drugim osobama nailazili u djetinjstvu, školovanju, poslu? Jeste li naišli na nepovjerenje osoba s kojima ste se susretali i trebali ra-**

diti? Koliko su predrasude opasne i neutemeljene?

Predrasude su prisutne i osjećamo ih različito. To zavisi i od okruženja, ljudi, interesa i slično. Na žalost, još ste uvijek „onaj koji ne vidi“, iako ste redoviti profesor, predajete i pišete na više jezika, nešto malo znate o glazbi, imate i neke druge vrijednosti i kvalitete kojima možete doprinijeti ovom društvu.

Možda da na Vaše pitanje odgovorim i drugačije, na koje sam dobre ljude u životu nailazio? Doista, u mnogim situacijama, u trenutcima velikih životnih izazova nailazili su neki ljudi, čija me je dobrota obilježila zauvijek. Bojim se, ako sada počnem nabrajati, da ću nekoga izostaviti. Ali dobrota moje prve učiteljice Marije Mice Starčić i način kako su se prema meni odnosili nastavnici i učenici moje Osnovne škole „Trsat“, njezina tadašnja ravnateljica Ružica Škrbec, moja profesoric klavira na Trsatu, prof. Vesna Karlović – neopisiva su i nezaboravna prekrasna iskustva. Bila je to, kako bismo danas rekli, istinska inkluzija. A bio je to rezultat ponajviše njihova osobnog truda, jer je u to vrijeme obrazovni sustav ipak bio drukčiji.

Kasnije sam sretao još takvih posebnih osoba. Naš ugledni doktor kemije, kojeg po svojim humanim djelima poznaju mnogi sugrađani našeg grada, dr. Ismet Đidić radio je u Houstonu u SAD upravo kada je čitanje za vrijeme studija prava postalo opsežnije, ratne 1993. godine. Otkrio je da postoji posebno elektroničko povećalo i softver koji uvećava slova, bez kojih bih vrlo teško radio ovo što danas radim – to mi je nabavio i poklonio. Takvih je divnih ljudi bilo i kasnije.

U životima osoba s poteškoćama, zapošljavanje je i danas gotovo nerješiv problem. Naše društvo rijetko je spremno dati prigodu dokazati se osobi s invaliditetom. Stoga je podrška moje mentorice na Fakultetu, prof. Nede Engelsfeld i tadašnjeg dekana Fakulteta, prof. Berislava Pavišića predivan primjer. Oni su mi dali prigodu, koju sam nastojao opravdati. Danas mi isto tako pomažu moji kolege i prijatelji s riječkog Pravnog fakulteta. Tu su i neke posebne prijateljske geste dobrote, kakve su one prof. Ivana Milotića iz Zagreba i njegove supruge, jednako profesorice pravne povijesti, Dunje koji su uvijek na pomoći. Njihovi pozivi i pomoć u zajedničkom odlasku na znanstvene skupove, u korekciji mojih tekstova, što mi je nekada teže, neizmjerni su.

■ Koliko je važna edukacija javnosti, govoriti o tom problemu i tražiti rješenja, mijenjati opću klimu predrasuda i neznanja? Mislim da je edukacija ključna. Govoriti, poučavati o problemima o kojima razgovaramo iznimno je važno. Dakako, ovdje ne govorimo da svi moraju slušati neka opsežna, kompleksna predavanja ili čitati neke velike knjige. Radi se o tako malo, a to je nekada u perspektivi osoba s posebnim poteškoćama veliko. Osobe s poteškoćama su individualne, svatko ima posebne, vlastite, sasvim osobne izazove.

Iz mojega okruženja, slijepa osoba se susreće s potpunom drugim izazovima u usporedbi s visokoslavovidnom osobom. Primjerice, često ljudi nisu svjesni koliko me razvesele kada mi se jave na ulici i predstave, jer srećem li koga rijetko, teže ga prepoznajem, glas je drukčiji i slično. To se ne može znati a da se bar malo ne educiramo, no ipak želimo vjerovati da takve teme nekoga i zanimaju. Upravo je stoga edukacija jedna od mojih važnih ideja kao povjerenika za Pastoral o kojemu govorimo. Velika je to čast i odgovornost. U tom kontekstu valja podržati, pozdraviti želje za novim pogledima i promišljanjima o ovim pitanjima, o uključivanju osoba s invaliditetom u aktivan život Crkve, a koje nastoje predstavljati papa Franjo i naš nadbiskup Mate.

O kiši - filozofski ogled

Piše: Saša Horvat

*Kišo, šta činiš u mojoj kući?
Šta mogu od tebe još naučit?
Kako se pada, a da ne pustim glas?
Zlatan Stipišić Gibonni "Kiša"*

Kiša otkriva svoju snagu u zajednici. Čini se kako puno snage i volje pojedincu treba za velika djela. Kiša, pak, pada tiho i neumorno. Jedna kap ne čini mnogo, ali puno kapi podiže rijeke, pokreće klizišta i ruši sve pred sobom.

Nakon uvijek kratkog ljetnog predaha, započele su nove-stare obveze. A uz njih eto i vremenskih promjena sa svojim nepredvidljivim temperamentom. Na riječkom području te se prilike odveć često svode na dvije opcije: hoće ili neće? Dakako, uglavnom hoće padati.

Kiša prkosi svim našim težnjama. Gledamo u nebo i ne želimo da opet padne. Imamo planove – obveze, posao, igru, trening... i treba nam suho vrijeme. Gledamo u nebo, nadamo se, a možda i pomolimo samo da ne padne. A onda za koji tren prva kap udari u glavu. I krene. Nadanjima i molitvama unatoč – pada. Želimo, moramo, kasnimo..., ali kiša ipak pada. Kao nečujni navjestitelj Volje koja nije naša. Ona je nešto s čime moramo, a ne želimo računati. Nešto što bismo htjeli zaustaviti, ovladati njome, a ne možemo. Male kapi brišu naša velika nadanja. Velik je ljudski duh i njegovi planovi, ali nije vodootporan. Široki su kišobrani, ali malo vjetera – i mokri smo.

Osim što ima svoju volju, kiša i čisti. Sve ono što se nakupilo u ovim pustim suhim danima: sva prljavština i masnoća na cesti i automobilima, bijele mrlje na krovovima, prašina na prozorima... kiša sve čisti, pere, nosi u nepregledno plavetnilo. Ako je bura prirodna klima, kiša je prirodna praonica. Može se gotovo reći kako kiša ima neki svoj sakramentalni karakter (dakako, analoški). Probija do kostiju i pere s nas sve naše grijeha. Nov, svjež početak kao i kada bilje svježe zamiriše nakon dobre kiše.

Kiša crta i prostorne dimenzije naše egzistencije. Ljeto nas vuče putovanjima i nepoznatim daljinama, a kiša nas nježno gura prema vlastitu domu. Prema miru i tišini unutrašnjosti. Postoji vrijeme otvorenosti svijetu i vrijeme povlačenja pred svijetom. Kiša na svaki prozor kuca i dostavlja pozivnicu.

Kiša nosi i život – poji sve ono što je ljeto iscrpilo i ožednilo. Nekom biću smetnja, a nekom život znači.

Kiša otkriva svoju snagu u zajednici. Čini se kako puno snage i volje pojedincu treba za velika djela. Kiša, pak, pada tiho i neumorno. Jedna kap ne čini mnogo, ali puno njih podiže rijeke, pokreće klizišta i ruši sve pred sobom. Podsjeća nas tako kiša kako je snaga u upornom zajedništvu. Ujedno nas vraća u sred ovoga živog svijeta i naše odgovornosti za nj. Podsjeća nas da nismo vrhunac procesa, nego tek jedan od plodova stvaranja. Kiša nam tako mijenja perspektivu – podiže pogled prema nebu ispod kojeg smo svi zajedno i drugoga nemamo. Kiša nas nuka sanjati „jedinstvenu ljudsku obitelj“ jer svi smo „djeca iste zemlje koja je naš zajednički dom“ (Papa Franjo, Fratelli tutti (D-187). Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu, 2020., br. 8., str. 9.).

Kiša je jednostavna pojava, ali bremenita smislom – osim ako nismo odveć zauzeti držanjem kišobrana...

Sportom potičete dobro

Jedanaest učenika Salezijanske klasične gimnazije koji su u protekloj godini ostvarili iznimne rezultate i uspjehe na svjetskim, državnim i olimpijskim sportskim natjecanjima susreli su se 13. listopada s nadbiskupom Matom Uzinićem u ordinarijatu Riječke nadbiskupije, u pratnji ravnatelja škole Danijela Dragičevića te psihologinje Danijele Perić Kosović. Na kraju susreta nadbiskup je poručio učenicima da sport nije samo natjecanje: njihov trud, rad, zalaganje i postignuti rezultati sigurno su poticaj i onima koji će dolaziti nakon njih.

Nešto više o svom mukotrpnom i zahtjevnom, ali i radošću ispunjenom sportskom i životnom putu, ispričali su učenici drugog, trećeg i četvrtoga razreda sportskog smjera Salezijanske klasične gimnazije.

Elena Ban, učenica je 2. SA razreda i bavi se atletikom (trčanjem). Ove godine sudjelovala je na Svjetskom prvenstvu u gimnazijadi u Brazilu i osvojila dvije brončane medalje. Lana Francetić, učenica je 3. SB razreda, trenira odbojku i nedavni uspjeh postigla je s kadetskom reprezentacijom na Europskom prvenstvu u Srbiji gdje su osvojile brončanu medalju. Nikola Drilić, učenik je 4. SA razreda i ovo ljeto osvojio je dvije brončane medalje na Svjetskom prvenstvu u plivanju za gluhe, u Argentini. Petra Brkičić, učenica je 4. SA razreda i s juniorskom odbojkaškom reprezentacijom osvojila je nagradu „Dražhen Petrović“ te 5. mjesto na Svjetskom prvenstvu.

Poput većine djece, ovi su se učenici, sportom počeli baviti na poticaj svojih roditelja, no s vremenom su prepoznali da je to njihov životni put kojim se žele nastaviti baviti i u budućnosti. „Danas je normalno da roditelji žele da se njihova djeca rekreiraju i bave sportom, a što se više razvijamo i rastemo, sami shvaćamo je li to put kojim želimo ići ili nije“, kazala je Lana.

Učenici su istaknuli da su volja, želja, odricanje, ali i podrška obitelji i prijatelja ključni čimbenici za ostanak u sportu. „U današnjem društvu dosta ljudi vrlo lako odustane i ne shvaća da želiš li biti dobar i uspješan, moraš ići korak po korak i biti u kontinuitetu svakodnevnog rada, bez obzira na rezultat. Loš rezultat ne smije te pokolebati. Kada padnemo, ustajemo i idemo dalje“, rekao je Nikola.

„Mislim da nas od malena vuče da se bavimo sportom i onda svi krenemo, ali kako dolaze u starije godine, neka djeca odustaju od sporta i nalaze zabavu u nekim drugim stvarima. To je vjerojatno zato jer sport nije toliko populariziran u Hrvat-

Elena Ban, Nikola Drilić, Petra Brkičić, Lana Francetić

„U jednom trenutku sport prestaje biti samo zabava i samo oni koji se ozbiljno toga uhvate, ostaju u njemu. Svatko od nas treba imati želju i volju baviti se sportom, jer je to prije svega veliko odricanje“, poručili su učenici riječke Salezijanske klasične gimnazije koji su u protekloj godini ostvarili iznimne rezultate i uspjehe na sportskim natjecanjima

skoj, na višoj razini. U jednom trenutku sport prestaje biti samo zabava i samo oni koji se ozbiljno toga uhvate, ostaju u njemu. Svatko od nas treba imati želju i volju baviti se sportom, jer je to prije svega veliko odricanje. Vjerujem da se svatko od nas barem jednom u životu susreo s time da je morao nešto staviti sa strane radi sporta, a sport staviti na prvo mjesto i pri tome je možda zanemario školu, obitelj ili prijatelje“, istaknula je Petra.

Učenici motivaciju za ostanak i napredovanje u sportu dobivaju i u uspjesima koje postižu, a sportski i životni ciljevi su im osvajanje još pokoje medalje na velikim sportskim natjecanjima. U ostvarivanju životnih i sportskih ciljeva pomaže im

i Salezijanska klasična gimnazija koja osim onog klasičnog, nudi i dva razreda sportskog smjera te tako pridaje veliku pozornost sportašima i omogućava im da se uz školu aktivno bave sportom. Škola tako učenike izgrađuje tjelesno, ali i intelektualno i duhovno.

„Profesori nas podržavaju, potiču i imaju razumijevanja za sve naše obveze i natjecanja. S obzirom na to da imamo više sportskih razreda nego klasičnih, okruženi smo sportašima i to nas gura naprijed jer oni nas razumiju i prolaze isto što i mi. Jednostavno smo u takvu okruženju gdje sve ide u prilog našem što većem napretku“, istaknuli su učenici.

u sebi i drugima

Pripremila:
Petra Jurić

ELENA BAN, 15 godina, živi na Grobniku i bavi se atletikom (trčanjem). Sport ju usređuje zbog upoznavanja novih ljudi i druženja s prijateljima. Motivacija: sportski uspjesi. Trenira svaki dan, 6 dana u tjednu. Sportski cilj: olimpijske igre. Sportski uspjesi: ove godine je bila u Brazilu na Svjetskom prvenstvu u gimnazijadi i osvojila je dva 3. mjesta. Životni ciljevi: biti što bolja osoba, osnovati obitelj.

NIKOLA DRILIĆ, 17 godina, živi na Viškovu i bavi se plivanjem za gluhe i nagluhe. Sport ga usređuje zbog interakcije s prijateljima. Motivacija: novi ciljevi, uspjesi i nagrade, a odrađuje 6-10 treninga tjedno. Sportski cilj: doći na veliko natjecanje poput Olimpijade i osvojiti još pokoju medalju. Sportski uspjesi: dva puta 3. mjesto na Svjetskom prvenstvu u plivanju za gluhe koje se odvijalo u Argentini ovog ljeta. Životni cilji: osnovati obitelj i uživati u njoj. „Ja sam od 1.razreda osnovne škole nagluha osoba i imam oštećenje sluha, ali nikad sebe ne gledam kao osobu koja je gluha ili nekako specijalna, nego se volim osjećati kao normalna osoba i svi prijatelji su me tako i prihvatili.“

PETRA BRKIČIĆ, 18 godina iz Šibenika, sa 16 godina je došla u učenički dom na Sušaku i trenira odbojku. „Oduvijek sam nešto trenirala, ali nisam se pronašla u nečemu što me ispunjava dok nisam upisala odbojku. Jednostavno sam osjetila poziv da sam dobra u tome i uživam dok igram. Motivira me moja ekipa. Sviđa mi se što je to ekipni sport i što se uvijek natječemo, što smo uvijek jedni za druge i trudimo se ići naprijed što više.“ Sportski uspjesi: s juniorskom reprezentacijom 5. mjesto na Svjetskom prvenstvu.

LANA FRANCETIĆ, 16 godina, živi u Hostima i bavi se odbojkom. „Cijela obitelj je puna sportaša i to je bio prirodni put kojim sam otišla.“ Motivacija: ekipa iz kluba i uspjesi na natjecanjima. Sportski uspjesi: državne medalje u mlađim kategorijama, s kadetskom reprezentacijom brončana medalja, nakon 20 godina, na Europskom prvenstvu u Srbiji. „Nakon toga su se nizale ostale nagrade, kao što je nagrada Dražena Petrovića i to nam je motivacija za dalje. U svakom slučaju, želim nastaviti ovim stopama, a što se ostaloga tiče, jednostavno želim da sve ide po malo i da živim sadašnji trenutak jer će sve doći na svoje.“

USPJESI UČENIKA SALEZIJSANSKE KLASIČNE GIMNAZIJE NA SVJETSKIM, DRŽAVNIM I OLIMPIJSKIM NATJECANJIMA:

Mauro Bobanović višestruki je državni prvak u plivanju; Lana Francetić osvojila je broncu na Europskom prvenstvu u odbojci, u kadetskoj reprezentaciji; Petra Brkičić u juniorskoj reprezentaciji osvojila je 5. mjesto na Svjetskom prvenstvu u odbojci; Nikola Zrilić ima osvojene dvije brončane medalje na Svjetskom prvenstvu u plivanju za gluhe i nagluhe; Elena Ban osvojila je dvije brončane medalje na Svjetskom prvenstvu u atletici; Lana Kruljac bila je 4. na Svjetskom prvenstvu u plivanju s perajama, u Beogradu; Mila Prpić ima osvojene tri zlatne i dvije srebrne medalje na Prvenstvu Balkana u sportskoj gimnastici te 11. mjesto na Europskom olimpijskom prvenstvu; Sara Prpić ima 3. mjesto na Europskom prvenstvu u taekwondou. Ivano Magzan osvojio je 1. mjesto na Državnom prvenstvu u karateu i 7. mjesto na Svjetskom prvenstvu; Matija Valenčić dvostruki je državni prvak u boćanju i 5. na Svjetskom prvenstvu; Vigo Bart, osvojio je 10. mjesto na Europskom prvenstvu u košarci; Chiara Reljac ima osvojene tri medalje na Europskom prvenstvu u disciplini podizanja utega i kandidatica je za OI u Parizu, a Rafael Butković predstavljao je RH na Nacionalnoj sjednici Europskog parlamenta mladih.

Dopisnica HRT-a i našeg mjesečnika, Anđela Jeličić Krajcar, intenzivno je proteklog mjeseca pratila događanja u Vatikanu. Za Zvona nam prenosi izjave nekih sudionika i opisuje atmosferu koja je vladala tijekom i nakon Sinode.

Slušati do boli

Novi način komunikacije koji proizlazi iz specifične metode nazvane „razgovor u Duhu“, trebao bi imati dugoročne posljedice na život cijele Crkve. Ta će metoda iz sinodske dvorane morati doći i do naših župa i biskupija, kako bi mentalitet cijele Crkve postao doista „sinodalan“.

Piše: Anđela Jeličić Krajcar

„Slušati do boli“ – tim riječima je kardinal Michael Czerny, prefekt Dikasterija za cjeloviti ljudski razvoj, u izjavi za HRT, sažeo poruku ove Sinode: „Prva i najvažnija lekcija koju je Crkva na ovoj Sinodi naučila o nasljedovanju Isusa Krista, o tome kako biti misionari pravednosti, mira i brige za zajednički dom, jest – slušati, nastaviti slušati, te slušati do boli. I konačno, slušati uvijek iznova. To je Sinoda naučila, i dijeli s Crkvom – slušanje. A Crkva uči kako podijeliti to ‘slušanje’ sa svijetom.“

I doista, prvi pogled na sinodsku dvoranu otkriva da papa Franjo ovom Sinodom u Crkvu želi donijeti novi način komunikacije: sudionici su sjedili za okruglim stolovima, u grupama od 12 osoba, a predavanja i diskusije bile su velikim dijelom vođene u manjim krugovima. To znači da se mogao i morao čuti glas doista svake osobe, kao predstavnika pojedine biskupske konferencije, redovničke zajednice, ili neke druge Crkvene stvarnosti.

Novi način komunikacije koji proizlazi iz specifične metode nazvane „razgovor u Duhu“, trebao bi imati dugoročne posljedice na život cijele Crkve. Tijekom sinode, između intervenata pojedinih sudionika, relativno velik prostor ostavljen je i za šutnju, kako bi sadržaj iznesenog bolje i dublje odjeknuo. Ta će metoda iz sinodske dvorane morati doći i do naših župa i biskupija, kako bi mentalitet cijele Crkve postao doista „sinodalan“.

Ova Sinoda neće Crkvu promijeniti odmah, pojasnio je prof. dr. Thomas Schwartz, direktor Renovabisa u razgovoru za HRT, no dugoročno će donijeti novo lice Crkve: „Mi sada učimo, ne samo u ovoj dvorani nego u cijeloj Crkvi,

što znači sinodalnost: to je novi način donošenja odluka, ne kao u parlamentu, ne kao u demokraciji. Mi smo hijerarhija, ne možemo glasati kako bi većina odlučivala o manjini, već moramo doći do zajedničkog konsenzusa. Do odluka ne dolazimo kao u parlamentu, već u duhovnoj skupštini, po svojevrsnom duhovnom redu. Slušamo jedni druge, i pitamo Duha Svetoga da nam pomogne razlučiti što

tvenog života, naglasio je Schwartz: „U društvu, možeš imati svoj stav i pronaći većinu koja će poduprijeti tvoje mišljenje. U Crkvi – imaš svoj stav, no moraš iznaći istinu u vlastitu stavu, kao i istinu u tuđem stavu, vođeni Duhom Svetim, u traženju zajedničkog puta za budućnost Crkve“.

Hrvatsku biskupsku konferenciju predstavljao je mons. Ivan Čurić, pomoćni biskup đakovačko-osječki. U izjavi za

“Crkva je hijerarhija, do odluka ne dolazi glasovanjem kao u parlamentu, već u duhovnoj skupštini”, rekao je o. Thomas Schwartz, direktor Renovabisa te objasnio razliku sinodalnog i društvenog razgovora: „U društvu, možeš imati svoj stav i pronaći većinu koja će poduprijeti tvoje mišljenje. U Crkvi - imaš svoj stav, no moraš iznaći istinu u vlastitu stavu, kao i istinu u tuđem stavu, vođeni Duhom Svetim, u traženju zajedničkog puta za budućnost Crkve“.

osoba koja govori, doista želi reći. Tada se možemo fokusirati na zajednička pitanja, koja nas pomiču naprijed. Ovaj način stvaranja odluka moramo naučiti svi u Crkvi. Pred nama je zanimljiv posao za cijelu Crkvu, pa i Hrvatsku Crkvu, ne samo za biskupe već i za župe. Novi način bivanja Crkvom.“

Otac Schwartz na sinodi je sudjelovao kao moderator u diskusijama, no bez prava glasa: svoje iskustvo opisao je kao vrlo posebno, i vrlo intenzivno. Naime, rad u manjim grupama ne omogućuje opuštanje jer je sugovornike u „razgovoru u Duhu“ potrebno pratiti cijelo vrijeme, s punom pozornosti. Iskustvo je to koje mijenja iznutra, različito od pravila druš-

HRT naglasio je kako je Sinoda bila lijepo i pozitivno iskustvo, iskustvo zajedništva i slobode: „Ovo sinodsko zasjedanje odigralo se u osluškivanju Duha, i metoda cjelokupnog zasjedanja – bila je razgovor u Duhu. To je obilježje i poniznosti sinode, koja se želi prepustiti Božjem djelovanju, jer sinoda nije tek nekakav događaj ili susret u kojem mi iznosimo svoje prijedloge i zahtjeve, nego mjesto gdje se doista trudimo pročitati što nam Gospodin Krist navješćuje, što želi postaviti u stvarnost života Crkve ovog vremena“. Cjelokupnu poruku Sinode, koja želi manje birokratsku i više otvorenu i više uključivu Crkvu, mons. Čurić sažeo je riječima: „Proširi svoj šator.“

Već prvi pogled na sinodsku dvoranu otkriva da papa Franjo ovom Sinodom u Crkvu želi donijeti novi način komunikacije:

Sinoda je bila obilježena i svojevrsnom šutnjom prema medijima.

Iako su se putem *live-streama* mogla pratiti određena predavanja, kao i svakodnevna molitvu, ili duhovni nagovori, sami sudionici Sinode dobili su preporuku da sadržaj rasprava takozvanih „*circoli minori*“, 'manjih krugova', koje se odvijaju za okruglim stolovima ne iznose u javnost. Tako se rasprava mogla cjelovito odviti i odjeknuti unutar samog tijela Sinode, kao legitimnog predstavnika tijela cijele Crkve. No javnost nije bila lišena informacija. U Tiskovnom uredu Svete Stolice iz dana u dan izvješćivalo se o otvorenim temama, a o iskustvu Sinode svjedočili i sami sudionici. Želja Svetog Oca, kao i Tajništva Sinode, bila je nastojati izbjeći ideološke rasprave koje su obilježile medijsku sliku proteklih sinoda, svodeći Sinodalnu raspravu na dvije ili tri kritične točke (kao što je pričest za rastavljene i ponovno vjenčane na Sinodi o obitelji, ili ređenje oženjenih muškaraca na Sinodi o Amazoniji). Glavne svjetske medijske kuće ispoštovale su ovakav pristup, te je Sinoda protekla u medijski rezerviranom ozračju.

Objavom zaključnog dokumenta dobili smo uvid u detalje rasprava, u točke po kojima postoji suglasje, kao i one na kojima se očekuje daljnje produbljivanje i novi argumenti. Prvi dio dokumenta donosi „*Lice Sinodalne Crkve*“: sinodalnost je način djelovanja u vjeri, proizlazi iz kontemplacije Trojstva te vrjednuje jedinstvo i različitost kao crkveno bogatstvo. Drugi dio, pod naslovom „*Svi su učenici, svi su misionari*“, govori o sinodalnosti kao zajedničkom hodu Božjeg naroda, to je plodan dijalog karizmi i službi u služenju ostvarenja Kraljevstva. Treći dio, „*Tkati povezanost, graditi zajednice*“, sinodalnost prikazuje kao cjelinu procesa i mrežu

organizama razmjene između Crkava, uz dijalog sa svijetom.

Sinoda je doista na stol stavila sve goruće teme današnjeg društva, svijeta i Crkve, te pokazala – da se o svim temama u Crkvi može razgovarati, bez raskola i podjela. U tom smislu, vrijedi uočiti i načelnu razliku između ove Sinode i njemačkog sinodalnog puta. Iako se govorilo o istim temama (od zlostavljanja, uloge žena, marginaliziranim ljudima u Crkvi, LGBTQ+, rastavljenima i ponovno oženjenima, bivši svećenici, bivši redovnici, siromasi) način donošenja odluka, način razgovora potpuno je drukčiji: puno je manje suprotstavljanja, nema fokusa na donošenje odluka, već na proces sazrijevanja odluka. Prof. dr. Thomas Schwartz u razgovoru je za HRT izrazio nadu da će rezultati i metoda ove Sinode biti od velike koristi i za daljnji hod Njemačke Crkve.

Zaključni dokument ove skupštine bit će predmet rasprave i rada stručnih komisija i biskupskih konferencija do jeseni 2024. godine kada će se u Rimu ponovo okupiti članovi Sinodalne skupštine na drugom i posljednjem dijelu zasjedanja. Uz mons. Ivana Ćurića, sinodi su nazočili i mons. Dražen Kutleša kao član Dikasterija za biskupe, mons. Petar Palić iz BK BiH, te mons. Ladislav Nemeth, beogradski nadbiskup.

I na kraju, podsjećamo na dva interventa Pape Franje koja su obilježila posljednje dane Sinode. Njegov javni govor na 18. općoj kongregaciji dotaknuo se teme svetog Božjeg naroda koji je nepogrješiv u vjerovanju (*Lumen Gentium* 9), ali i klerikalizma koji nagrđuje lice Crkve. Na zaključnoj misi (u nedjelju 29. listopada) poručio je da istinska reforma Crkve uvijek dolazi iznutra, iz ljubavi prema Bogu, i u služenju čovjeku, posebno najpotrebitijima, marginaliziranim, žrtvama rata i siromasima.

Zaključni dokument prve sesije Sinode o sinodalnosti ističe središnju važnost euharistije, potrebu jasnoće liturgijskog jezika, ali i nužnost vrednovanja svakog oblika zajedničke molitve. Fokus Crkve mora biti na siromasima, brizi za siromahe, na proročkom ukazivanju na nepravdu, djelovanju na polju odgoja, promicanju socijalnog nauka Crkve, te ponovnom promišljanju đakonata – u vidu služenja siromasima. Poziva se na senzibilizaciju za potrebe domorodačkih naroda, zauzimanje za kulturu dijaloga i susreta, borbu protiv svakog oblika rasizma i ksenofobije, i veću suradnju s Istočnim katoličkim Crkvama. Posebno je važno pitanje ekumenizma – vidjeti ga kao pitanje duhovne obnove, uz proces kajanja i ozdravljenja sjećanja. U tom kontekstu, predlaže se i poseban oblik proslave godišnjice Nicejskog sabora (325), kao i traženje zajedničkog dana proslave Uskrsa.

Po pitanju žena, priznata je velika važnost žene u Crkvi, no uvijek postoji prostor za napredak, poručuje Sinoda, obzirom na prisutni klerikalizam i maskilizam. Govorilo se i o ženskom đakonatu – a Sinoda je preporučila da se putem stručnih komisija i dalje radi na istraživanju tog pitanja, u kontekstu šireg ponovnog promišljanja đakonata. Mons. Ćurić je u razgovoru za HRT naglasio da se po nekim pitanjima mogu razvijati određene odredbe Kanonskog zakonika „tako da se žene koji žive i sudjeluju u ostvarenju crkvenoga poslanja uključe u različite dijelove crkvenog života, u crkvene službe, od formacije budućih svećenika do različitih drugih struktura, do službe odlučivanja“.

Zaključni dokument ističe kako je klerikalizam zapreka svećeničkoj i đakonskoj službi, a nastaje u krivom razumijevanju Božjeg poziva, po kojem se on shvaća više kao privilegij, nego kao služenje, te se očituje u stilu svjetovne vlasti. Lijek klerikalizmu – preporučuje Sinoda – jest živi susret sa svakodnevicom Božjeg naroda, i konkretno iskustvo služenja potrebitima. Pitanje svećenika koji su napustili svoj poziv – također je bilo predmetom rasprave – te je predloženo da se – evaluirajući svaki slučaj posebno – razmotri mogućnost njihova uključivanja u pastoralno služenje, koje bi valoriziralo njihovo iskustvo i formaciju.

Doktor moralne teologije i vicerektor Njemačkoga zavoda u Vatikanu (Collegio Teutonico), Branko Jurić, za Zvona piše o Sinodi o sinodalnosti.

Resinodalizacija Crkve

Kamo ova sinoda vodi Crkvu? Da smo znali unaprijed ne bi bilo smisla imati je. Dopustimo da nas Duh iznenadi. Sinodalnost je oblik i stil života i odlučivanja rane Crkve. Stoga je neophodno raditi na njezinoj resinodalizaciji.

Piše: Branko Jurić

Od 4. do 29. listopada u Vatikanu je zasjedala XVI. redovna glavna skupština sinode. Okupljeni muškarci i žene na Sinodi su promišljali o sinodalnosti: zajedništvu, sudjelovanju i poslanju. Skupština se nastavlja u listopadu 2024. Mnogi sudionici i sudionice s različitim službama u Crkvi kažu da su im novi format i metoda Skupštine bili novo i dobro iskustvo: za okruglim stolom raznolika skupina od oko 12 osoba koje vide lica jedni drugima dok slušaju ili govore.

Sinoda o sinodalnosti drugačija je od dosadašnjih, temeljitije je organizirana i počela je lokalno. Božji narod dao se na put otkad je papa Franjo u listopadu 2021. godine sazvao cijelu Crkvu na sinodu. Polazeći od svojih životnih sredina i okruženja, biskupije diljem svijeta pokrenule su savjetovanje s Božjim narodom, polazeći od temeljnog upitnika formuliranog u br. 2 Pripremnog dokumenta: „Kako se ostvaruje danas, na različitim razinama (od mjesne do sveopće) taj zajednički hod koji omogućuje Crkvi naviještati evanđelje u skladu s poslanjem koje joj je povjeren; i koje nas to korake Duh poziva učiniti kako bismo rasli kao sinodalna Crkva?“. Plodovi savjetovanja prikupljeni su na biskupijskoj razini, a zatim su sažeti i poslani biskupskim konferencijama. Svaka je od njih pak izradila sintezu koja je prosljeđena Glavnom tajništvu sinode.

OD SINODE BISKUPA DO SINODE CRKVE

Prvi put na skupštini sinode u Vatikanu bile su i žene s pravom glasa, njih 54. To je velika novost, s obzirom da ranije nije bila nijedna, a žene čine više od polovice Crkve. Također prvi put u povijesti Skupštine je 13. listopada predvodila žena, meksička redovnica Maria de los Dolores Palencia Gomez. Koordinator sadržaja sinode, njezin glavni izvjestitelj kardinal Jean-Claude Hollerich, održao je na početku skupštine gotovo feministički govor. Jasno je dao do znanja pretežno muškim i zaređenim članovima sinode da su žene ravnopravne članice Crkve. Bio je jednako jasan o sudjelovanju laika.

Plan je da sinoda bude ne samo sinoda biskupa, nego sinoda Crkve. Crkva se mora uvijek obnavljati, mijenjati na bolje. „Iznad svega, Crkva našeg vremena ima dužnost slušati, u duhu obraćenja, one koji su bili žrtve zlostavljanja od strane članova crkvenog tijela, te se konkretno i strukturalno obvezati da se to više ne dogodi“ (Sinoda, Pismo Božjem narodu, 25. listopada 2023.).

Upravo je doprinos žena ono što „neprestano potiče duhovni dinamizam reforme“ (Maria Ignazia Angelini). Trenutno je ključno da žene budu ozbiljno i ravnopravno uključene u procese donošenja odluka, a kakve će se potom odluke donositi, to će se tek vidjeti.

RESINODALIZACIJA NA SVIM RAZINAMA

Pojedine su biskupske konferencije, npr. njemačka i slovenska, izabrale žene za glavne tajnice. Nadat je se da će i kod nas uskoro biti tako, kao i da će laici općenito biti zastupljeniji u vijećima i odborima BK. To je važno, no svijest o tome nažalost nije razvijena, budući da nerijetko prevladava klerikalizam koji je „napast koja stalno vrebava svećenike koji tumače službu koju su primili kao moć koju treba vršiti, a ne slobodno i velikodušno služenje koje treba pružati, a to, pak, ima za posljedicu da se drži kako se pripada grupi koja ima sve odgovore i više ne treba slušati i nema što naučiti“ (CV, 98). Zašto primjerice kancelar ili ekonom u našim biskupijama ne bi mogao biti netko od sposobnih laika, muškaraca ili žena (kao npr. u biskupiji Padova)? Na skupštini sinode u listopadu izražena je i hitnost jačanja postojećih struktura poput pastoralnih vijeća. Viša svijest o važnosti otvorenih natječaja za posao u Crkvi, odnosno transparentnost i poštenje pri odabiru odgovornih i sposobnih laika na odgovornim mjestima i službama, donijela bi dobro Crkvi.

Sinodalnost je oblik i stil života i odlučivanja rane Crkve. Stoga je neophodno raditi na njezinoj resinodalizaciji. Neke su biskupije i župe i dosad radile pošteno i

dobro, poštujući i Papu i ljude s kojima su razgovarali, pitajući ih za mišljenje, uvažavajući njihove stavove. No u nekim krajevima bilo je žalbi da ljude nitko ništa ne pita, kao da se od njih očekuje ono „pray, pay and obey“. Klerikalizam i lijenost najveći su neprijatelji sinodalnosti. Fr. Timothy Radcliffe, koji je ovo ljeto bio predavač na Mediteranskim teološkim susretima u Lovranu, u jednom je od sinodskih razmatranja istaknuo da „svećenici često teže prihvaćaju sinodski hod. [...] Svećenicima je potreban snažan osjećaj identiteta, *esprit de corps*. Ali tko ćemo mi biti u ovoj Crkvi oslobođenoj klerikalizma? Kako svećenstvo može prigriliti identitet koji nije klerikalni? To je veliki izazov za obnovu Crkve“. Još ako je svećenički klerikalizam poduprt laičkim, onda imamo dva klerikalizma koji se međusobno hrane.

NE OGOVARANJU, DA SINODALNOSTI

Zato je potrebno odbaciti prevladavajuću autoviktimizaciju po kojoj su samo Crkva i vjernici ti koji na svijetu pate, kao i religijsku infantilnost s pretkoncilskom ili levitirajućom duhovnošću kojom se populistički zavode mase. U osobnim razgovorima možemo jedni drugima lamentirati o ovim i sličnim problemima, no važno je da se oni izgovaraju naglas, da se govori o dobrim i plemenitim stvarima u našoj Crkvi, ali da se ne šuti ni o problemima. Ne tračevima, nego javnim i obazrivim raspravama. U borbi protiv ogovaranja, odnosno u razvoju kulture dijaloga i rasprave, može nam pomoći upravo sinodalnost.

Kamo ova sinoda vodi Crkvu? Da smo znali unaprijed ne bi bilo smisla imati je. Dopustimo da nas Duh iznenadi. Sažeto izvješće prvog zasjedanja Skupštine i rezultati glasovanja od 28. listopada 2023. daju nadu, jer dobra sinodalnost ima kritički pristup, uključuje slušanje te omogućuje otvorenu i konstruktivnu raspravu o temama koje su važne za Crkvu i društvo, što može dovesti do pozitivnih promjena. Crkva time dopušta da je uvijek iznova mijenjaju poruka i duh evanđelja.

Papa Franjo je sudionicima Biskupske sinode u dvorani Pavla VI., 25. listopada poslijepodne ponudio meditaciju o Crkvi kao svetom Božjem narodu. „Ili je Crkva vjerni Božji narod u pokretu, svet i grešan, ili na kraju postane tvrtka koja pruža razne usluge, samoposluga spasenja, a svećenici jednostavni zaposlenici multinacionalne kompanije“, prenosi Vatican News.

Crkva nije supermarket

Papa je, sjedeći za središnjim stolom, na španjolskom jeziku želio skrenuti pozornost na „Crkvu kao Božji narod“. Onaj narod kojemu su sinodalci istoga dana uputili pismo u kojem ponavljaju želju da slušaju „sve“ osobe.

„Volim razmišljati o Crkvi kao o vjernom Božjem narodu, svetom i grešnom, narodu pozvanom i okupljenom snagom Blaženstava i Mateja 25. poglavlja“, započeo je papa Franjo i nastavio: „Isus, za svoju Crkvu, nije prisvojio nijednu političku shemu svog vremena: ni farizeje, ni saduceje, ni esene, ni zelote. Nema ‘zatvorenih korporacija’, jednostavno preuzima tradiciju Izraela: ‘Ti ćeš biti moj narod, a ja ću biti tvoj Bog’.“

„Sviđa mi se“, nastavio je Papa, „razmišljati o Crkvi kao o jednostavnim, poniznim ljudima koji hode u prisutnosti Gospodinovoj.“ A „još je ljepše govoriti o svetom Božjem narodu“, „svetom i grešnom“, ali „vjernom“ narodu. „Kažem vjerni narod da bi se izbjeglo upadanje u mnoge pristupe i ideološke sheme kojima se stvarnost Božjeg naroda reducira.“

Jedna od osobina ovog naroda je i njegova „nepogrešivost“: „Da, mora se reći: nepogrešivi su u vjeri...“. „Infallibilitas in credendo“, kako kaže Lumen Gentium. „Kad želiš znati što Sveta Majka Crkva želi reći, čitaj Učiteljstvo, ali ako želiš promišljati o tome kako Crkva vjeruje, obrati se narodu“, kazao je papa Franjo. Ovaj vjernički narod „ima dušu“, nastavio je Franjo, a „budući da možemo govoriti o duši naroda, možemo govoriti o hermeneutici, načinu gledanja na stvarnost, o svijesti.“ To je „svijest o dostojanstvu“, a pokazuje se krštenjem djece i pokapanjem mrtvih.

Iz tog naroda potječu i „članovi hijerarhije“, iz tog naroda primili su vjeru, istaknuo je Papa. Kao i u mnogim drugim prigodama, prisjeća se majki, baka: „Tvoja majka i tvoja baka, kaže Pavao Timoteju.“ „Vjera se prenosi na ženskom dijalektu. Poput majke Makabejaca koja je svojoj djeci govorila dijalektom“, istaknuo je Franjo: „Jako volim razmišljati da se

u svetom Božjem narodu vjera uvijek prenosi dijalektom i općenito ženskim dijalektom.“

Potom je nastavio o važnosti žena u Crkvi. „Crkva je žena, zato što su žene te koje znaju čekati, koje znaju otkrivati resurse Crkve, vjernog puka, koje guraju preko ograničenja, možda sa strahom, ali hrabro, i u osvit dana koji počinje približavaju se grobnici s intuicijom (još uvijek bez nade) da bi moglo biti nešto živo. Žena je odraz Crkve, Crkva je žensko, ona je žena i majka.“

S toga „kada službenici pretjeruju u svojoj službi i maltretiraju Božji narod, oni unakazuju lice Crkve, uništavaju ga šovinističkim i diktatorskim stavovima“, požalio se Papa. „Bolno je“, dodao je, „naći ‘cjenik’ sakramentalnih usluga u nekim župnim uredima kao u supermarketu. Ili je Crkva vjerni Božji narod u pokretu, svet i grešan, ili na kraju postane tvrtka koja pruža razne usluge, a kad pastoralni agenti krenu tim drugim putem, Crkva postaje samoposluga spasenja, a svećenici jednostavni zaposlenici multinacionalne kompanije.“

To je „veliki promašaj“ do kojeg vodi klerikalizam. Papa je izrazio istu gorčinu, ili bolje rečeno, „žalost“ za one „mlade svećenike“ koje se viđa u crkvenim krojačkim radnjama „kako isprobavaju talare i šešire ili albe i rokete s čipkom“. „Dosta s tim“, kazao je, „ovo je doista skandal.“ „Klerikalizam je bič, on je pošast, oblik svjetovnosti koji prlja i kvari lice zaručnice Gospodnje, zarobljava sveti vjerni narod Božji.“

Narod ipak „nastavlja ići naprijed sa strpljivošću i poniznošću.“ „S koliko strpljenja moraju tolerirati rasipnosti, maltretiranja, isključenja od strane institucionaliziranog klerikalizma“, prokazao je papa Franjo. „I kako prirodno govorimo o ‘prinčevima Crkve’, ili o ‘biskupskim promaknućima’, kao da su to promaknuća u karijeri! To su strahote svijeta, svjetovnosti koja maltretira vjerni sveti narod Božji“, rekao je Papa, a izvijestio Vatican News.

”

Crkva se ponekad svodi na „supermarket spasenja“ s cjenikom sakramenata. Žena, „odraz“ Crkve koja ima žensko lice. Svećenici ponekad i sa „šovinističkim i autoritarnim“ stavovima. Klerikalizam koji je poput „biča“ i koji „upropaštava“ sveti Božji narod koji s toliko „strpljivosti“ mora podnositi „maltretiranja i marginalizaciju od institucionaliziranog klerikalizma“. To su neke od točaka za razmišljanje koje je Papa 25. listopada poslijepodne ponudio sudionicima Biskupske sinode.

Sinodalnost – prostor za slobodnu polemiku ili instrument za promjenu nauka Crkve? (I. dio)

Sinodalnost kao prostor za slobodnu polemiku

Treba se s odobravanjem prisjetiti uobičajene izreke, izražene na različite načine i pripisane različitim autorima: u bitnome – jedinstvo; u dvojbenim stvarima – sloboda; a u svemu ljubav.“

Prva enciklika pape sv. Ivana XXIII. *Ad Petri cathedram*, koja je izišla davne 1959. kada je Ivan XXIII. stupio na Petrovu stolicu, može nam poslužiti kao temelj ili svojevrsni vademecum za razumijevanje sinodalnosti. U jednom dijelu enciklike on iznosi stav Učiteljstva oko vjerskih polemika onog vremena: „Katolička Crkva, naravno, ostavlja mnoga pitanja otvorenim za raspravu teologa. Ona to čini do te mjere u stvarima koje nisu posve sigurne. Daleko od toga da ugrožavaju jedinstvo Crkve, polemike, kao što je primijetio istaknuti engleski pisac, kardinal John Henry Newman, zapravo mogu utrti put za njegovo postizanje. Jer rasprava može dovesti do potpunijeg i dubljeg razumijevanja vjerskih istina; kada jedna ideja udari drugu, može doći do iskre. Ali treba se s odobravanjem prisjetiti uobičajene izreke, izražene na različite načine i pripisane različitim autorima: u bitnome – jedinstvo; u dvojbenim stvarima – sloboda; a u svemu ljubav.“ Na ovaj način već tada nasljednik sv. Petra, u suglasju s budućim svetcem kardinalom Newmanom, biva pretečom otvaranja prostora za slobodniju polemiku u okrilju Crkve koja se danas manifestira u sinodalnosti.

SINODALNOST KAO PROSTOR ZA POKUŠAJE PROMJENE NAUKA CRKVE

Rekli smo da smisao sinodalnosti nije mijenjanje nauka Crkve, već otvaranje šireg prostora za raspravu i polemike. O bitnome ne treba raspravljati (jer je već raspravljeno), ali o dvojbenome svakako treba. Nažalost, utjecaj medija, javnog mnijenja te pojedinih crkvenih osoba koje su medijski istupale, dovelo je do stavljanja i nametanja u prvi plan određenih tema kojima se htjelo izvršiti utjecaj na promjenu nauka Crkve (već odavno definiranog u bitnome) i kontrareakcije drugih crkvenih osoba koje su se time osjetile ugrožene.

Papa Franjo, otvarajući rad XVI. redovne opće skupštine biskupske Sinode u svome obraćanju 4. listopada 2023. upravo potvrđuje navedeno te da bi to spriječio u ovom trenutku, stavlja svojevrsnu

Piše: Goran Žan Lebović Casalonga

cenzuru na komunikacije sudionika i medijskog praćenja Sinode o sinodalnosti.

Upravo to sprječavanje polemike i oštavanje retorike oko crkvenog nauka obrazlaže kao pojavu svjetovnosti koja nas koči. Stoga u svom govoru kaže: „Tijekom Sinode o obitelji, javno mnijenje, plod naše svjetovnosti, smatralo je da će se pričešćivati rastavljeni i u tom smodu duhu započeli Sinodu. Kad smo imali sinodu za Amazoniju, javno mnijenje, pritisak, [mislilo se] da će viri probati (prokušani muževi) biti [ređeni], i ušli smo pod tim pritiskom. Sada se spekulira o ovoj Sinodi: ‘Što će učiniti?’, ‘Možda zarediti žene’... Ne znam, to su stvari koje oni govore vani. A često se kaže da se biskupi boje govoriti o tome što se događa. Stoga Vas, novinare, molim da svoj posao radite dobro, pošteno, kako bi Crkva i ljudi dobre volje – drugi će reći što hoće – shvatili da je i u Crkvi slušanje na prvom mjestu. Recite ovo: jako je važno.“

SINODALNOST KAO PUT POTPUNIJEG I DUBLJEG RAZUMIJEVANJA VJERSKIH ISTINA I NJIHOVA NAVIJEŠTANJA

Iz riječi samoga pape Franje vidimo da Sinoda o sinodalnosti, i sinode ne mogu stvoriti niti novu Crkvu niti novi nauk. Zapravo, temeljne principe kojih se uvijek Crkva mora držati, ponovio je i sv. Ivan XXIII. prigodom otvorenja II. Vatikanškog sabora u svom govoru *Gaudet Mater Ecclesia*: „Kako treba promicati kršćanski nauk? [...] Naime, XXI. ekumenski sabor [...] želi predati cjelovit, neizmijenjen i neiskrivljen katolički nauk, koji je, uza sve teškoće i opreke, postao zajedničkom baštinom svih ljudi. To doduše svima nije drago, ali pred svim ljudima dobre volje stoji kao pripravno preobilno blago. Ipak, nije naša zadaća da to blago samo sačuvamo, kao da se bavimo nekom starinom, nego da žustro, bez straha prionemo uz

djelo koje traži naše doba, nastavljajući put kojim je Crkva već gotovo dvadeset stoljeća hodila. Nije naš glavni cilj ni to da se o nekim posebnim poglavljima crkvenog nauka raspravlja i tako pitanje obnovi ono što su nam Oci te stari i novi teolozi predali, a što vam je – s pravom smatramo – dobro poznato i u vaše duše duboko usađeno. Za takve rasprave nije bilo potrebno sazivanje ekumenskog sabora.

Sada je naime potrebno da se cjelokupan, ni u čem okrnjen kršćanski nauk u ovo naše doba prigri s novom gorljivošću, vedre i smirene duše, i to u onom značenju, shvaćanju i obliku kako to napose odsijeva iz spisa Tridentskog sabora i Prvog vatikanskog koncila; potrebno je – kako to žarko žele svi pristaše kršćanskoga, katoličkoga i apostolskog duha – da se taj isti nauk što bolje i što dublje upozna, pa da duše što potpunije prožme i oblikuje; potrebno je da se taj ustaljeni i nepromjenljivi nauk, koji treba vjerno obdržavati, istražuje i naviješta onako kako to traži naše doba. Jer, jedno je sam poklad vjere, odnosno istine koje valja štovati, a sadržane su u našem nauku, a drugo je način kojim se one naviještaju, dakako, u istom smislu i značenju. Tom načinu valja posvetiti najviše pozornosti i, ustreba li, strpljivo se oko njega truditi; naime, u obrazlaganju gradiva trebat će uvesti one metode koje su pretežno pastoralnog obilježja.“

Dakle, Crkva je trajno vezana principom da se ne naviješta ništa novo, već na nov način. Novina može biti samo u produbljanju vjerskih i moralnih istina, a nikako u izmjeni. To da se neke crkveni nauk ne dopada, uočio je i sv. Ivan XXIII., ali je jasno istakao da ga treba predavati i prenositi dalje neokrnjenog. Povijest i teologiju ovog principa razraditi ćemo u nastavku, osobito po načelima andeoskog naučitelja, sv. Tome Akvinskog.

Zlatna misa Nikole Uravića

Svećenik koji povezuje i donosi mir

Jubilarcu je propovijedao generalni vikar i rektor riječke katedrale Mario Tomljanović, a s njim su slavili kolege svećenici, brojna rodbina, redovnice i vjernici koji su s njim prolazili dijelove njegova svećeničkog puta.

U riječkoj katedrali sv. Vida, gdje je i započeo svoj svećenički put, zlatomisnik mons. Nikola Uravić proslavio je 15. listopada i 50. obljetnicu svećeničkog ređenja. Svečano, kako i doliči ovom jubileju, na misi je pjevao katedralni zbor Cantores sancti Viti, koji je izveo misu pjevanu na Duhove 2003. godine prigodom posjeta svetog pape Ivana Pavla II. Rijeci.

Mladu je misu slavio upravo u riječkoj katedrali, ali svećenička služba dalje ga je odvela u manje župe ogulinskog kraja. No, nije na tome stao. U svom je svećeničkom služenju prošao gotovo sve službe tadašnje Riječko-senjske, danas Riječke nadbiskupije. Od župnika seoskih župa do središnje gradske župe Uznesenja Marijina u Rijeci, nadbiskupijskih službi, ureda i ustanova, do metropoljskih kao rektor, kasnije ekonom i duhovnik sjemeništa. U dva mandata bio je ravnatelj Caritas, još jedne od ustanova kojoj je puno dao i koja je obilježila njegovo svećeničko služenje. Svečar je zahvalio nadbiskupima koji su mu službe provjeravali. Viktor Burić primio ga je u sjemenište, Josip Pavličić redio za đakona i prezbitera, te postavio za tajnika, a zatim župnika, Anton Tamarut povjerio mu karitativno djelovanje, Ivan Devčić odgoj kandidata za svećenički poziv pa ponovno Caritas, a aktualni nadbiskup Mate Uzinić povjerio mu je službu pomaganja starim i bolesnim svećenicima.

"Ovo je misa na kojoj hvalimo zajedno Boga za dar Isusa Krista, za dar života i vjere, hvalimo ga za sve one ljude koje smo kroz svoj život susretali, koji su nam svojom molitvom i primjerom pomogli ustrajati u daru kršćanske vjere, kolegama i meni još u daru svećeništva", rekao je svečar pozdravljajući okupljene na početku mise

Slavljenik je svoj govor završio porukom vjere i pouzdanja u Boga. "Vjera nije samo osobna stvar, ona ako je živa itekako ima i može imati posljedice na oblikovanje i boljitak jedne društvene zajednice."

i zahvaljujući im što, nakon zajedničkog puta kojeg su prošli, sada zajedno slave. Posebna zahvala išla je katedralnom pjevačkom zboru Cantores sancti Viti. "Na kraju bih zahvalio Bogu na mojim pokojnim roditeljima, na bratu i sestrama, njihovim bračnim suputnicima, te njihovoj brojnoj djeci, unucima, a već postoji i praunuk."

Generalni vikar u propovijedi mu je zahvalio za godine svećeničkog služenja, podsjetio na brojne njegove dekrete i službe, ali i istaknuo ono najbitnije što ga opisuje kao čovjeka. "Nikada Vas nisam

vidio ljutog i mrzovoljnog. Vidio sam Vas tužnog možda, ali ne ljutitog." Prvi blagoslov dali su mu roditelj i obitelj, a veliku je ulogu imao i ujak svećenik Josip Šojat. "Sami ste rekli da ste po njemu upoznali svećenički život provodeći kod njega školske praznike. Za njega je nadbiskup Devčić govorio da je bio čovjek sinteze, povezivanja i usklađivanja. Ove riječi, osobito povezivanje i usklađivanje, sada mogu reći i o Vama. Povezati je glavna svećenička karakteristika. Vaš pristup drugome je jednostavan, lagan i potreban. Volite razgovarati. Volite drugoga počastiti komplimentom, a ako treba i nasmijati se na vlastiti račun.

Ovo govori o vašoj otvorenosti, a onaj koji povezuje mora biti to. Onaj koji povezuje ne vidi granicu, nego želi ići u susret drugom. To je svećenik o kojemu se tako puno propovijeda, svećenik po srcu pape Franje, a vi ste to bili i puno ranije.

Svećenik je i nositelj mira. Tamo gdje je usklađenost, sklad tamo je i mir i sigurnost. Kod vas je to uvijek bilo prisutno, upravo ste to uvijek željeli postići tamo gdje ste vršili svoju službu."

Na kraju mise čestitku nadbiskupa Mate Uzinića pročitao je bivši generalni vikar Emil Svažić. U ime nadbiskupijskog klera slavljeniku je čestitku uputio vikar za pastoral Mario Gerić, posebno mu zahvalivši za svjedočanstvo mladim svećenicima osobnog susreta s Gospodinom i života za dobro Božjeg naroda kojemu se vjerno i bez sustezanja stavio na raspolaganje. Supružnici Peračković uputili su čestitke u ime vjernika.

DD

REDOVNIČKI DANI: UTJELOVITI BOŽJU LJUBAV

U organizaciji Hrvatske redovničke konferencije 14. listopada u Velikoj dvorani Nadbiskupskog doma u Rijeci i kapucinskoj crkvi Gospe Lurdske održani su 39. Redovnički dani na temu: 'Duhovnost pustinja za obnovu Bogu posvećenog života'. Ovogodišnji predavači bili su dekan i redoviti profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, Ivica Raguž i Isusova mala sestra Blaženka Zelenika u suradnji s Kristom Mijatović, Milosrdnom sestrom sv. Križa (SCSC). Na susretu su sudjelovali i riječki nadbiskup

Mate Uzinić, generalni vikar Mario Tomljanović, povjerenik za redovnice Krčke biskupije, Zvonimir Badurina Dudić te povjerenik za redovništvo Riječke nadbiskupije Nikola Uravić.

Susret je započeo u Velikoj dvorani Ordinarijata, pozdravnim riječima riječkog nadbiskupa Mate Uzinića nakon čega je uslijedila molitva Trećeg časa te dva prigodna predavanja. Nakon predavanja, proslava 39. Redovničkih dana zaključena je u kapucinskoj crkvi Gospe Lurdske, euharistijskim

slavljem koje je predvodio generalni vikar Mario Tomljanović. U svojoj propovijedi, u duhu evanđeoskog ulomka u kojem Isus naziva blaženima one koje slušaju i izvršavaju Božje riječi, Tomljanović je citirao misli pape Pavla VI.: 'Suvremeni čovjek radije sluša svjedoke negoli učitelje, ili ako sluša učitelje, sluša ih zato što su svjedoci.' Spomenute misli povezao je sa životom sv. Charlesa de Foucaulda iz kojeg je izdvojio tri poruke: postati trajni tragatelj Boga, vjerovati u Krista i njegovu svemoć te postati svjedok koji će svojim djelima, više nego li riječima, utjeloviti Božju ljubav u ovome svijetu.

Razgovor: mons. Nikola Uravić, zlatomisnik Riječke nadbiskupije.

Evandjelje od nas traži stalno stvaranje boljeg svijeta

I II. vatikanski sabor i sadašnji poziv pape Franje na govor o sinodalnosti u Crkvi traženje je pravog odgovora na probleme koji se javljaju i u Crkvi i u svijetu. Kako na njih odgovoriti? To nije stvar samo jednog čovjeka nego svih koji sada živimo u Crkvi.

Razgovarao: Danijel Delonga

■ **Dragi slavljeniče, u Vaših 50 godina službovali ste pod 5 nadbiskupa i 5 papa. Bila su to različita vremena, različite osobe, različiti načini upravljanja. Možete li istaknuti osnovne razlike vremena, društva i Crkve u kojoj ste postali svećenik i ovoga sada?**

Osnova Crkve su vjernici laici, obitelji, a struktura Crkve je katalizator koji dobro ili manje dobro, ovisno o mogućnostima, prilikama i snalažljivosti pospješuje vjernički život naroda. Dar vjere je Božje djelo, a svećenik, biskup i papa trebaju to djelo u ljudima prepoznati i pospješivati. U mom djetinjstvu i mladosti sredstva vjerničke komunikacije bila su živa riječ, tisak (list Blagovest), slušala se emisija na hrvatskom jeziku Radio Vatikana. Društvene strukture javno su život Crkve ignorirale, ali su dobro pazile što se u njoj zbiva i kovale razne intrige. Trebalo je hrabrosti za javno izražavanje svog vjerskog uvjerenja. No u obiteljima koje su vjernički živjele bila je mnogo veća odgovornost za vjerski život novih naraštaja, a nije se zapuštala zajednička i osobna molitva. Došle su i generacijske promjene, mijenja se društvena klima, došao je papa Ivan XXI-II. koji saziva II. vatikanski koncil, nove su nade i očekivanja. Rađaju se nove tiskovine: Glas koncila, Veritas, Glasnik Srca Isusova i Marijina..., kod nas Zvona, razni župni listići. Nakon vremena suše buknuła su i nova duhovna zvanja, biskupi su mogli slati mladiće, svećeničke kandidate na studij i u inozemstvo, tj. u najvećem broju slučajeva u Rim na razne specijalizacije.

Sada nas uvelike pogađa demografska kriza. Dok je u vrijeme moje mladosti u Rijeci bilo puno mladih obitelji, djece i mladih, na ulicama smo se igrali, sada toga ne vidim u tolikom broju. To mijenja vrste problema i društvenu klimu pa i živost Crkve. Društvene su promjene velike kao i mogućnosti komunikacije s kojima je teško ovladati i o njima kritički rasuđivati, a manjka ona bliska komunikacija gdje se osobe gledaju oči u oči. Mobilni, računala, TV imaju velike mogućnosti. Mogu biti od pomoći i koristiti u mnogim stvarima, ali mogu biti i sredstva manipulacije te izazivati jednostranost i duhovno sljepilo.

Što se pak tiče biskupa i svećenika koje sam neposredno susretao i poznao, moram reći da su to bile osobe vjere, spremne mnogo toga pretrpjeti, odgovorne osobe i zauzete za stvar Crkve i vjere, svatko prema svojoj vlastitoj osobnosti i darovima koje mu je Bog dao. Ne bih bio svećenik da u Crkvi nisam susretao takve osobe.

■ **Svećenik ste postali nedugo po završetku 2. vatikanskog sabora, on je poveznica s današnjim vremenom i Sinodalnim hodom. Možete li usporediti ozračje koje je vladalo u Crkvi u vrijeme Sabora s ovim što se događa sada, u vrijeme dugo očekivane Sinode o sinodalnosti?**

I II. vatikanski sabor i sadašnji poziv pape Franje na govor o sinodalnosti u Crkvi traženje je pravog odgovora na probleme koji se javljaju i u Crkvi i u svijetu. Kako na njih odgovoriti? To nije

■ Prije 13 godina u razgovoru za Zvona pitao sam Vas zašto ste postali svećenik. Pitat ću Vas to ponovno. Što ste o svećeničkom pozivu promišljali prije 50 godina, što ste očekivali i jeste li sve to ostvarili?

Bogatstvo je susretati razne ljude, upoznate razne krajeve naše domovine s ljudima proživljavati sretne i manje sretne događaje. Tko želi biti svećenik, ne može razmišljati o nekoj karijeri, o nekom posjedovanju, voditi život „na visokoj nozi“ ili stjecanju raznih dobara, a niti imati neke posebno zacrtane planove osim onih kako pastoralno djelovati. Ne znaš kamo ćete biskup postaviti ni gdje ćeš biti u službi. Sa svojim darovima i sposobnostima stavljajući se na raspolaganje Crkvi.

Već ono što sam ranije rekao o tijeku djetinjstva i mladosti, slagalo se kao mozaik, kamenčić do kamenčića koji je vodio buđenju svećeničkog poziva u meni. U traženju svog životnog puta išao sam u katedralu i slušao propovijedi nadbiskupa Josipa Pavličića koje su bile uvijek žive, snažne i konkretne, išao sam redovito na nedjeljnu misu i kateheze kod dominikanaca u crkvi sv. Jeronima, obavljao devet prvih petaka, pristupao sakramentu ispovijedi u crkvi Gospe Lurdske kod kapucina, tražio svoj duhovni put i na kraju ostvario se i poziv i odluka.

Ono što sam shvatio kao dobro i svrhovito za moj život, smatrao sam da to treba biti od pomoći i drugima kao rješenje naših međuljudskih odnosa i ostvarenje osmišljenog života. Osjetio sam ponekad tijekom svećeničkog života da me Božja ruka vodila pojedinim osobama i događajima, a ne vlastita pamet. Naći se u pravo vrijeme na pravome mjestu, koja sreća i zadovoljstvo meni i narodu Božjem!

stvar samo jednog čovjeka nego svih koji sada živimo u Crkvi. I na svjetskoj razini i u Crkvi postoje razna razmišljanja i strujanja koja treba objediniti, naći zajednički odgovor putem dobrog razlikovanja što je što, i putem dijaloga i u samoj Crkvi, i s drugim kršćanskim zajednicama kao i sa svim ljudima dobre volje. Kršćanin traži putokaz i rješenja prosvjetljen svjetlom Isusova evanđelja. Treba moliti dar Duha Svetoga za prosvjetljenje svih nas kako se ne bismo utopili u besmisao života i postojanja.

Dok je II. vatikanski sabor otvorio put nade i obnove, živi jezik u liturgiji, govor o sinodalnosti odiše tjeskobom zbog sadašnjih društveno-političkih prilika u svijetu.

■ Je li Crkva, u ovih 60 godina dovoljno nasljeđovala poruke Sabora?

Ocjena dovoljan nikad nije dobro zvučala. Označuje minimalizam, pomisao izvukao sam se, neću propasti, mogu spavati na miru. Život je stalna mijena koja traži nova i nova rješenja. Ako želimo neku stvar i stvarnost uzdržati, treba nam truda i nastojanja, a kamo li ako se želi učiniti kakav iskorak. Evanđelje od nas traži stalno stvaranje boljeg svijeta. Mudraci iz Evanđelja traže mjesto gdje se rodio Isus, Marija i Josip traže 12 godišnjeg Isusa. Isus govori: „Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu koji kuca otvorit će se“ (Mt 7, 7). Mnogo toga se čini i pokušava činiti. Crkvu Isus nije ustanovio zbog nje same, nego da bude svjetlo svijeta i grad na gori svima. Cijeli je svijet pozvan spoznati istinu o dostojanstvu čovjeka i o Božjem planu o njemu. Taj odnos sa svijetom ne ovisi samo o Crkvi u kojoj ponekad gledamo samo ljudsko djelovanje nego je božansko djelo i ovisi o Bogu, o našem nasljeđovanju Božjeg plana u koji se slobodnom voljom uključujemo.

■ U vašem svećeničkom dosjeu zabilježeno je čak 57 dekreta, odnosno raznih imenovanja i službi. Od župnika u ogulinskom kraju do nadbiskupijskih i metropolitanskih ustanova. Radili ste u pastoralu, vodili Caritas, podučavali bogoslove, okupljali redovnice,

sada se brinete o umirovljenim svećenicima... Koja služba Vam je ostala u najljepšem sjećanju? Koja je bila najteža?

Ovisi s kojom voljom se nešto radi, s kojom vjerom i oduševljenjem. Svaka služba omogućuje sve bolje upoznati sebe, svoje sposobnosti i vještine. Činio sam ono što sam znao i mogao. Svaka mi je služba bila izazov, ali i zadovoljstvo. U svakoj zadaći je važno surađivati s drugim ljudima, otkrivati njihove darove i uključiti ih u poslanje Crkve.

Najveću odgovornost sam osjetio kao poglavar u sjemeništu. Motivirati te mlade ljude, dobro ih upoznati, prosuditi što je za tu osobu najbolje, naglašću ne učiniti neku nepravdu, pomoći da svatko otkrije svoj pravi životni poziv. Pred tim mladićima je budućnost ne samo njihova, hoće li biti sretni, zadovoljni ili razočarani, nego i budućnost Crkve i njena poslanja. Kakva će ona danas sutra biti, ovisi koliko su ti mladići uspjeli izgraditi sebe i pripremiti se za svećeničko poslanje.

■ Od djetinjstva ste u Rijeci, ali po ocu ste podrijetlom s otoka Krka i poznate su Vam prilike Crkve i društva na tom otoku. Možete li pronicijati kakva je i zbog čega razlika u mentalitetu žitelja na otoku i na kopnu, posebno prema vjerskoj tradiciji?

Dijete sam Hrvatskog primorja te se u meni prelamaju mnoge tradicije. Živjeli smo u centru Rijeke, tu sam proveo cijelo svoje školovanje od prvog razreda osnovne škole do završetka Teologije. Osmogodišnje školovanje i gimnaziju pohađao sam čak u istoj zgradi. Na ferije smo brat i ja uvijek bili u Omišlju kod „mamice“ i tete. Bilo nam je lijepo. Djetinjstvo i mladost su sami po sebi lijepi, a još više ako smo od roditelja vođeni razumnim i odgovornim postupcima, ako se u obitelji poštuje rad i red.

U Omišlju smo osjetili slobodu, cijelo vrijeme je bilo naše. Razmišljajući kao svećenik o vjerskom životu raznih sredina, mogu zaključiti: dobra je zdrava tradicija ako nije samo zbog tradicije nego se njome vjera hrani i živi. Ljubav prema liturgiji, pjevanje u bogoslužju otkrio sam

upravo u Omišlju. Sama pak tradicija bez življene vjere lako postaje samo vanjština, parada, licemjerje. Sam Isus je tradiciju zbog tradicije osuđivao. Ljudi promijene sredinu, promijene svećenika i najednom sve propada. Kao vjernici ne snalaze se i gube se. Postoje pak sredine gdje nisu svi vjernički usmjereni, ali oni koji su vjernici, do toga drže i u novim se okolnostima ne izgube. Molitva treba biti zajednička ne samo u crkvi nego i u vlastitom domu i obitelji.

■ Utemeljitelj našeg mjesečnika Zvona Josip Šojat bio Vam je ujak, a i sami ste rekli da je njegov svećenički lik utjecao na Vaš životni put. Zvona su u rujnu proslavila 60. obljetnicu izlazenja. Sjećate li se Šojatova angažmana oko tog lista, što je mislio, zašto je započeo taj proročki projekt?

Volio sam ponekad biti kod svog ujaka svećenika za vrijeme školskih praznika. S njim sam upoznao druge ljude i krajeve, a on je bio zabavan i duhovit. Znao je pričati o mnogim događajima i o osobama koje je poznao u djetinjstvu i mladosti. Gledao sam kako on komunicira s ljudima. Dok je bio u Divjakama/Skradu, s časnim sam sestrama koje su bile kod njega išao u šumu brati borovnice, a kad su molile časoslov i čitale duhovno štivo, slušao sam što su čitale. Kad je preseljen u Bakar, kod njega sam pročitao Bibliju i knjige vjerskog i teološkog sadržaja koje je on imao i na neki način samom sebi pojasnio mnoga pitanja vjere koja su me mučila.

Pratio sam njegova pastoralna nastojanja. Pitao se kako povezati ljude u župi koja mu je povjerena, kako biti prisutan i onima koje u crkvi ne vidi često. U svakoj župi su ljudi ponosni na svoje mjesto, tradiciju i običaje. Razmišljao je kako iskoristiti taj ponos u rastu njihove vjere i počeo je izdavati Bakarska zvona kao župni list. Nekoliko je prvih brojeva izašlo tiskano ciklostilom i dijeljeno je po obiteljima. Tom djelu priključio se i „Proleter“ vlč. Ante Sironića, draškog župnika, te su na poticaj tada pomoćnog biskupa Josipa Pavličića koji je stao iza njih, počeli izlaziti kao Zvona, list za cijelu tada senjsko-modrušku biskupiju i riječku administraturu.

Pravilna prehrana, redovita fizička i mentalna aktivnost, dovoljno sna i preventivna zdravstvena skrb čine osnovu za očuvanje vitalnosti i dobrog osjećanja tijekom starijih godina.

Sprječavanje kardio-vaskularnih bolesti

Priredio: Ivan Host

RIZIKO FAKTORI - Kardiovaskularne bolesti nastaju odlaganjem masnih naslaga u stjenke krvnih žila što nazivamo aterosklerozom. Kako kroz godine bolest napreduje, u stjenkama nastaju sve veći plakovi ili zadebljanja stjenke krvnih žila. Postoji niz faktora rizika koji povećavaju vjerojatnost obolijevanja od bolesti srca i krvnih žila. Na neke čimbenike kao što su dob i genetsko nasljeđe ne možemo utjecati - oni su datost. Ipak na većinu rizičnih čimbenika možemo djelovati i time pokušati spriječiti razvoj kardiovaskularnih bolesti.

TJELESNA AKTIVNOST - Više od 60 % svjetskog stanovništva nedovoljno je tjelesno aktivno. Negativne posljedice tjelesne neaktivnosti su znatne. Osobe koje su manje tjelesno aktivne imaju znatno veću mogućnost obolijevanja od bolesti srca i krvnih žila nego osobe koje su tjelesno aktivne. Tako već samo pola sata (30 minuta) tjelesne aktivnosti dnevno smanjuje rizik od ovih bolesti za preko 30%.

Tjelesna aktivnost spušta vrijednosti krvnog tlaka, regulira vrijednosti šećera u krvi pojačanom potrošnjom energetskih tvari, snižava masnoće u krvi, povoljno djeluje na faktore zgrušavanja krvi. Također smanjuje razinu stresa, koji također ima ulogu u razvoju bolesti.

PRESTANAK PUŠENJA - Pušenje oštećuje stjenke krvnih žila i povećava odlaganje masnih naslaga. Uz to nikotin ubrzava rad srca i podiže vrijednosti krvnog tlaka. Smatra se da pušenje povećava rizik od kardiovaskularnih bolesti za više od 100 %. Zato je nemjerljiv značaj prestanka pušenja.

REGULACIJA KRVNOG TLAKA - Smatra se da danas više od milijardu ljudi na svijetu boluje od povišenog krvnog

tlaka odnosno od arterijske hipertenzije. Arterijska hipertenzija je glavni neovisni faktor rizika za razvoj bolesti srca i krvnih žila. Arterijskom hipertenzijom smatraju se vrijednosti krvnog tlaka iznad 140/90 mmHg i trebaju se liječiti neovisno o životnoj dobi pojedinca. Lijekovi su najčešće potrebni, no ne mogu i ne smiju biti jedini u borbi protiv hipertenzije. Svaki pojedinac je odgovoran za svoje zdravlje i može zdravim životnim navikama utjecati na vrijednosti krvnog tlaka.

ŠEĆER U KRVI - Normalne vrijednosti glukoze (šećera) u krvi iznose od 4,5 do 6,1 mmol/L. Ako je ta vrijednost natašte u više mjerenja veća od 7 mmol/L možemo govoriti o šećernoj bolesti. Količine glukoze u tijelu regulirane su različitim hormonima, a glavni regulatorni hormon je inzulin. Inzulin proizvode specijalne stanice gušterače. Inzulin unosi glukozu u stanice gdje se iz nje stvara energija potrebna za funkcioniranje organizma. Nedostatak inzulina povisiti će razine glukoze u krvi.

Postoje dva tipa šećerne bolesti. To su tip 1 u kojem imunološki sustav pojedinca proizvodi protutijela koja uništavaju vlastite stanice gušterače koje proizvode inzulin (autoimuni proces). U tipu 2 postoje dva scenarija. U jednom stanice gušterače ne proizvode dovoljno inzulina. U drugom, inzulina ima, ali stanice tijela ne reagiraju na nj. I upravo u šećernoj bolesti tipa 2 možemo vježbanjem i pravilnom prehranom bitno utjecati na razine šećera u krvi. U ozbiljnijim slučajevima, zdrave životne navike neće same biti dovoljne i tada će liječnik prepisati lijekove u obliku tableta ili inzulina u injekcijama koje se apliciraju pod kožu. U šećernoj bolesti tipa 1 jedini je lijek unos inzulina u tijelo putem injekcija.

Jedna od opasnijih komplikacija neregulirane šećerne bolesti je upravo oštećenje krvnih žila (dijabetična angiopatija). Zato dobrom regulacijom šećerne bolesti, ako bolujete od iste, znatno doprinosimo smanjenju obolijevanja od bolesti srca i krvnih žila.

SMANJENJE TEŽINE - Prekomjerna tjelesna težina je jedan od najvećih zdravstvenih problema današnjice. Po nekim statistikama postotak osoba sa prekomjernom tjelesnom težinom je u Hrvatskoj najveći u cijeloj Europskoj Uniji. Pretilost povećava vrijednosti krvnog tlaka te povećava rizik od nastanka ateroskleroze i pojave šećerne bolesti. Redovitom fizičkom aktivnošću i pravilnom prehranom treba pokušati održavati optimalnu tjelesnu težinu.

ZDRAVA PREHRANA - Razine masnoće u krvi ovise o dobi, spolu, genetici i životnom stilu. Prehrana koja štiti srce i krvne žile trebala bi se sastojati od uravnotežene prehrane u kojoj je bitno smanjiti ukupni unos masti kao i unos zasićenih masnih kiselina, koje nalazimo u mesu i nekim mliječnim proizvodima, obrađenoj hrani i u „fast food-u“ (tzv. brzoj prehrani). Treba smanjiti i unos ugljikohidrata. Dobro je povećati unos nezasićenih masnih kiselina, koje nalazimo npr. u plavoj ribi i u maslinovom ulju. Poželjno je povećati i unos voća i povrća kao i integralnih žitarica, koje su bogate vlaknima, folnom kiselinom i drugim B vitaminima. Općenito, cilj je pravilnom prehranom održavati optimalnu tjelesnu težinu, vrijednosti krvnog tlaka, šećera i masnoća u krvi. Tako promjenom životnih navika i liječenjem određenih stanja, u velikoj mjeri možemo povoljno utjecati na tijek i razvoj bolesti srca i krvnih žila.

Kako je nestala brodmoravička narodna nošnja

Možemo li pomoću današnjeg znanja i tehnologije „vratiti“ izgubljenu goransku narodnu nošnju?

Piše: Karmen Delač-Petković

Za početak, definirajmo što je to uopće narodna nošnja. Pod narodnom nošnjom podrazumijevamo odjeću seoskog stanovništva, za razliku od građanske nošnje, koja nije bila kupovana već ju su je mještani sami izrađivali za sve svoje potrebe. Tako se na selu u svakoj obitelji proizvodilo rublje, gornja odjeća, obuća i pokrivala za glavu. Nošnja se dijelila na onu zimsku i ljetnu, svakodnevnu i svečanu, nošnju za muškarce i žene te dječju nošnju...

Iz nošnje se može mnogo toga iščitati, samo treba znati što nam nošnja govori. Ponajprije, iz nošnje se vidi u kakvom je kraju nastala pa hrvatsku nošnju možemo ugrubo podijeliti na nošnju iz priobalja, nošnju iz planinskih krajeva, slavonsku nošnju i nošnju zapadne Hrvatske.

Gorski bi kotar po toj podjeli ušao u gorsku Hrvatsku pa je za očekivati da nošnja treba biti od težeg materijala (sukna) prilagođena goranskoj oštroj klimi s dugim, snježnim zimama. Pišem trebalo bi očekivati jer potvrde za to nema. Naime, nošnja brodmoravičkog kraja je s vremenom nestala pa možemo samo pretpostaviti kako je mogla izgledati. Tragovi o tome su tako oskudni da se možemo zapitati je li moguće da u brodmoravičkom kraju nošnje nije ni bilo.

Naravno da to nije moguće. Brodmoravički je kraj, kao i druga ruralna područja, imao svoju nošnju pa je ponešto o tome i zabilježeno. Istraživanja pokazuju da je nošnja u doba turskih provala bila općeprisutna. Naime, Gorani koji su pred Turcima pobjegli preko Kupe u slovenske krajeve nastanili su se na području koje se i danas zove Bela krajina, upravo po bijeloj na-

rodnoj nošnji prebjega. Kad su se nakon prestanka turske opasnosti vratili, donijeli su sa sobom i svoju bijelu nošnju, možda obogaćenu nekim slovenskim detaljima. Narodna je nošnja, tamo gdje se održala, i danas izraz lokalnog i nacionalnog identiteta.

Brodmoravički je kraj u doba Zrinskih bio na križanju trgovačkih putova iz Loške doline i čabarskog kraja prema bakarskoj luci pa su i tim putom dolazile „modne novosti“. U vrijeme dok je kirijašenje bilo jedno od najunosnijih zanimanja, seljaci su počeli, prevozeći različitu robu, donositi i vanjske utjecaje u svoje domove.

Zna se da je nošnja još bila prisutna u 18. st., a u 19. st. dogodilo se nekoliko društvenih promjena koje su seosko stanovništvo „gurnule“ prema gradskoj modi. Gorski je kotar značajno promije-

Obitelj Delač iz Gornjih Kuti oko 1930. g.
- građanska nošnja već prodire na selo

Brodmoravički je kraj, kao i druga ruralna područja, imao svoju nošnju pa je ponešto o tome i zabilježeno. Istraživanja pokazuju da je nošnja u doba turskih provala bila općeprisutna.

njen otvaranjem velikih prometnica: cesta Karolina (dovršena 1732.), Jozefina (1779.) i Lujzijana (1809.) te željeznička pruga (izgrađena 1873.). Vjerojatno je u to vrijeme gradska nošnja počela istiskivati narodnu i u brodmoravičkom kraju, a taj je proces završen do Drugog svjetskog rata.

Po sjećanju moje bake Marice (Marije) Delač, r. 1908. godine, u njenoj su mladosti još samo starije žene nosile narodnu nošnju: tamnu odjeću (rubac vezan pod bradom, košulja i nabrana sukna). Fotografija obitelji Delač iz tridesetih god. 20. st. pokazuje razliku seoskog (svakodnevnog) i gradskog (blagdanskog) odijevanja.

Rijedak primjer sačuvanog dijela izvorne narodne brodmoravičke nošnje goranski su *čampi*, rukom izrađene papuče koje su se za suha vremena nosile i u kući i izvan nje. Izvorne *čampe* teško je izraditi jer to traži poznavanje pletenja, krojenja, šivanja, a i neke postolarske vještine. Zato *čampe* danas malo koja žena zna izraditi.

Sjećanje na doba nošnji bilo je očuvano u jeziku pa se, primjerice, neudata djevojka ironično zvala *starom partom* (parta, tj. široka vrpca, bila je dio pokrivala za glavu neudatih djevojaka), a do preminuća te posljednje generacije nositelja narodne nošnje nazivi za dijelove nošnje bili su dio svakodnevnog leksika. No tko još danas zna što je, primjerice, *fürtak*, *brhan* ili *kolenka*?

Poslijeratno vrijeme, kad se pod optužbom zastarjelosti, napuštalo sve što je seosko (narodno), nije pogodovalo nošnjama ni narodnoj glazbi. Živo se sjećam svoje mladosti kad su u školama djecu čak i kažnjavali kad bi govorila domaćim narječjem. Današnje je vrijeme posve drugačije, u školi se upravo inzistira na brodmoravičkom idiomu, što je, razumljivo, mnogo bolje.

Međutim, previše je toga izgubljeno. Dok u nekim krajevima Gorskog kotara u etnozbičkama imamo očuvane barem pojedine dijelove narodne nošnje, u Brod Moravicama toga nema. Nisam našla ni fotografije nošnje ni pisane izvore, tako da je brodmoravičku narodnu nošnju daleko teže rekonstruirati nego, recimo, nošnju ravnogorskog kraja. Stoga je to što sada imamo, i čemu se na školskim priredbama radujemo, slabašni pokušaj „stvaranja“ narodne nošnje kakva je nekoć možda bila.

Budući da nema načina da saznamo kako je kompletna nošnja brodmoravičkog kraja izgledala na prijelazu 19. u 20. st., nema ni načina da ju rekonstruiramo, unatoč svoj tehnologiji kojom danas raspoložemo. Izgubljena narodna nošnja samo je jedna od mnogih šteta koje smo pretrpjeli, nesposobni da se na vrijeme odupremo suludoj „modernizaciji“ koja nam i danas otkida komadić po komadić baštine.

POVIJEST I POVIJESNOST ISUSA KRISTA, II. dio

Evandjelja nastaju kako bi se sačuvala povijesnost osobe Isusa Krista, povijesnost Božjeg djelovanja te povijesnost i istinitost naše vjere u Isusa Krista, Raspetoga i Uskrsloga.

Piše: Tomislav Zečević

Dolazimo napokon do književne vrste evandjelja koja upravo ima za cilj prikazati povijest cjelokupnog Isusova života i djelovanja. Ipak, moramo biti svjesni činjenice da evandjelja promatraju Isusov život prije svega u svjetlu uskrsle vjere i zato u svojim izvještajima donose one dijelove njegova života koji su najbitniji za našu vjeru.

Potreba za nastankom evandjelja koja pripovijedaju Radosnu vijest Isusa Krista (evandjelje kao živi navještaj) javlja se nakon što je minulo apostolsko vrijeme i nakon što se je kršćanska vjera proširila izvan granica Palestine na mjesta i među ljude koji nisu osobno niti posredno poznavali Isusa i apostole. Stoga se prvotni kratki navještaj i ispovijest vjere da je *Bog uskrisio Isusa od mrtvih* (usp. Dj 4, 10) proširuje na cijeli Isusov život, riječi i djela, tj. na cjelokupni događaj Isusa Krista.

Na temelju evandjelja znamo kada i gdje se je Isus rodio i živio, tko su mu bili roditelji i rođaci te kada, gdje i kako je preminuo. Dakle, iako evandjelja promatraju Isusov život iz uskrzne perspektive i retrospektive, izvještaji o njegovu rođenju i djetinjstvu, koje pronalazimo u Evandeljima po Mateju (Mt 1–2) i po Luki (Lk 1), pružaju nam jasan dokaz da je Isus Krist stvarna povijesna osoba, a ne neka fiktivna mitska ličnost koju bi Crkva i apostoli stvorili kako bi objasnili posebnost svojih vjerovanja. Ukratko rečeno, evandjelja nastaju kako bi se sačuvala povijesnost osobe Isusa Krista, povijesnost Božjeg djelovanja te povijesnost i istinitost naše vjere u Gospodina Isusa Krista, Raspetoga i Uskrsloga, našeg Spasitelja i Otкупitelja.

U novonastaloj situaciji vremenskog i prostornog odmaka od Isusova života, upravo pisci evandjelja, evandelisti, uspijevaju dokazati da je Uskrsli Gospodin isti onaj povijesni Isus iz Nazareta, tj. da Isus

jest Krist. Prvi evandelist koji je uspio dati povijesnu podlogu temeljnoj uskrsloj vjeroispovijesti, proširivši sadržaj kršćanskog vjerovanja na cjelokupni Isusov život i poslanje bio je Marko, kojeg možemo nazvati tvorcem jedne nove biblijske književne vrste, koju nazivamo evandeljima. Već na samom početku svoga djela, Marko otkriva cilj i razlog pisanja te sadržaj evandjelja. Naime, u Mk 1, 1 čitamo "Evandjelje Isusa Krista Sina Božjega", čime se naglašava da Isus jest Krist, dugo očekivani i od Boga poslani Mesija te da je on ujedno Sin Božji i sami Bog.

Iz Djela apostolskih jasno se vidi koliko je Prvoj Crkvi i svetim piscima bilo bitno dokazati ne samo povijesnu utemeljenost i vjerodostojnost Isusova uskrsnuća, već povijesnost cjelovitog događaja osobe Isusa Krista.

Marka su slijedili evandelisti Matej i Luka te zato ova tri evandelistička zovemo sinopticima jer koriste iste ili slične izvještaje o Isusu, za razliku od Ivana, koji je pisan kasnije te je više teološki nego povijesno obojen. Zadržat ćemo se kratko na evandelistu Luki, koji osim što piše Isusovu povijest, ujedno piše i Djela apostolska u kojima predstavlja povijest Crkve. Opisujući misionarsko djelovanje i širenje Crkve, Luka je posebno istaknuo činjenicu da se Isusov nalog apostolima da naviještaju spasenje do kraja zemlje ostvario u Crkvi (usp. Dj 1, 8: "Nego primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje" (usp. Mt 28, 19: "Podite dakle i učinite mojim učenicima sve narode...").

U Djelima nalazimo skraćeni prikaz Markova navještaja (usp. Mk 2–5): "Vi znate što se događalo po svoj Judeji, počevši od Galileje, nakon krštenja koje je propovijedao Ivan: kako Isusa iz Nazareta Bog pomaza Duhom Svetim i snagom, njega koji je, jer Bog bijaše s njime, prošao zemljom čineći dobro i ozdravljajući sve kojima bijaše zavladao đavao. Mi smo svjedoci svega što on učini u zemlji judejskoj i Jeruzalemu. I njega smakoše, objesivši ga na drvo! Bog ga uskrisi treći dan i dade mu da se očituje – ne svemu narodu, nego svjedocima od Boga predodređenima – nama koji smo s njime zajedno jeli i pili pošto uskrsnu o mrtvih" (Dj 10, 37–41). Iz ovog teksta jasno se vidi koliko je Prvoj Crkvi i svetim piscima bilo bitno dokazati ne samo povijesnu utemeljenost i vjerodostojnost Isusova uskrsnuća već i povijesnost cjelovitog događaja osobe Isusa Krista.

Zapravo, riječ je o posebnoj povijesti spasenja u kojoj i po kojoj se Bog objavljuje čovjeku u cijeloj povijesti čovječanstva. Stoga je utjelovljenje Sina Božjega, Isusa Krista, ne samo vrhunac Božje objave nego i vrhunac povijesnosti objave. U tom smislu, osobito odzvanjaju riječi evandelističara Ivana: „*Riječ tijelom postade*" (Iv 1, 14). Naime, što može biti bliže čovjeku nego postati čovjekom, roditi se u točno određenom trenutku povijesti u konkretnom gradu Betlehemu, u konkretnoj zemlji i narodu Izraelu, u konkretnoj obitelji Marije i Josipa iz Nazareta te umrijeti i uskrsnuti u konkretnom gradu Jeruzalemu.

Bog, postavši čovjekom Isusom Kristom, ne samo da ulazi u ljudsku povijest nego postaje dijelom te povijesti, njen djelatni sudionik i glavni akter. Bog koji je stvorio svijet i čovjeka, tvorac je i naše ljudske povijesti kojom po svome Svetome Duhu do dandanas upravlja. U Isusu Kristu naša osobna, ljudska i svjetska povijest nalazi svoj potpuni smisao i ispunjenje. Upravo će se o Drugom Kristovu dolasku cijeli svijet preobraziti kako bi postigao konačni cilj svoga postojanja i cjelokupne ljudske povijesti, a to je vječno zajedništvo s Bogom.

Potvrde Metropolitanskog pastoralnog instituta

Novi odgovori na nove izazove

Devet polaznika Metropolitanskog pastoralnog instituta u Rijeci, koji su u prošloj akademskoj godini završili seminar i tečajeve koje Institut nudi, 8. listopada svečano je dobilo potvrde o uspješnom završetku edukacije. Potvrde im je uručio riječki nadbiskup metropolit Mate Uzinić nakon mise u riječkoj katedrali. Svečanu misu predvodio je u zajedništvu s generalnim vikarom Mariom Tomljanovićem i vikarom za pastoral i ravnateljem Metropolitanskog pastoralnog instituta Mariom Gerićem.

U propovijedi je, čestitavši polaznicima na završenim programima, sve vjernike pozvao na stalnu edukaciju i rast u vjeri. „Naše je da se dobro propitamo što Bog

dobiva od nas, od Crkve 21. stoljeća koja je nama povjerena. Zbog toga je ovo vrijeme sinode, započelo prije nekoliko godina, važno kako bismo se propitali koje plodove kao Crkva donosimo u ovome vremenu. Znade li se možda i nama dogoditi da svoje interese pretpostavimo Božjem interesu.“ Nadbiskup je ustvrdio kako su sebičnost, nepravda, korupcija klijentelizam, nasilje, prepuštanje strastima i ovisnostima i sve druge slabosti koje primjećujemo kod drugih, nažalost primjenjive i na zajednicu Crkve. Istaknuo je kako bi svaki vjernik, ako želi očuvati Božji vinograd, morao voditi računa o svom odnosu s Bogom, odnosu prema čovjeku i stalnom učenju i proučavanju Božje poruke.

„Važno je ne prekinuti kontakt s Bogom. Zato nam služi molitva i euharistijska slavlja“, rekao je nadbiskup te naglasio i važnost odnosa prema čovjeku, svakome čovjeku. „Ne možemo biti dobri kršćani ako prije toga nismo dobri ljudi. Ne možemo zbog navodnog čašćenja Boga izgubiti onu ljudsku dimenziju. Kad je u pitanju humanost i ljudskost onda nas kršćane nitko ne bi smio prestići. Mi bismo morali prednjačiti u zaštiti i brizi za svakoga čovjeka. I onog koji još nije rođen i onog koji je na pragu smrti.“ U tom kontekstu istaknuo je kako bi kršćani na srcu trebali imati i društvenu pravdu i ekologiju.

Na kraju se zadržao na važnosti učenja, stalnog proučavanja Božje riječi i poruke. Jer ne možemo znati što činiti da bi vinograd donosio plodove, ako ne učimo. „Sveto pismo, teologija, nisu statični nego se stalno razvijaju jer stalno trebamo davati nove odgovore na izazove vremena. Nećemo promijeniti nauk, ali moramo vidjeti na koji način to što učimo može biti učinkovito u vremenu u kojem živimo. Na koji način mi danas, kao Crkva, kao kršćani, možemo donositi plodove koje Bog od nas traži.“

Potvrđnice Metropolitanskog pastoralnog instituta dobili su Stella Černjar, Franjo Krnetić, Ana Brižić, Davorka Tomiša, Chiara Debelić, Elizabeta Fischer, Davor Popić, Nikola, Spicijarić i Vilma Vojvoda, a pohađali su Seminar za teološku kulturu laika, Teološko-katehetski seminar za pastoralne suradnike i župne animatore te Tečaj biblijskog razmatranja. U ime polaznika, zahvalu nadbiskupu, ravnatelju Instituta, predstojnici Nataliji Bogović i svim profesorima uputila je Davorka Tomiša.

Nadbiskupijska škola za crkvenu glazbu – Rijeka

Potvrđnice i upisi

U subotu 7. listopada u dvorani Nadbiskupijske škole za crkvenu glazbu održana je svečana podjela potvrđnica te upisi u novu školsku godinu. Ove godine podijeljena je potvrđnica Martini Matejčić iz župe sv. Filipa i Jakova ap. – Novi Vinodolski i župi Uznesenja B.D.M – Crikvenica, koja je postigla kvalifikaciju za Voditelja liturgijske glazbe, te dvije potvrđnice polaznicima koji su završili drugi stupanj školovanja smjer Orgulje, a to su Dario Colnar iz župe sv. Jurja – Lič, te mlada srednjoškolka Borna Petrović iz Delnica iz župe sv. Ivana Krstitelja.

Potvrđnice je uručila voditeljica škole Andrejka Srdoč Geraci zajedno s nastavnicima glazbene škole.

U novu školsku godinu 2023. – 2024. upisalo se 42 polaznika od čega 22 odraslih u smjer liturgijske glazbe i 19 djece i mladih na glazbeni tečaj. Još uvijek ima mjesta i moguće je upisati se na tečajeve (email: crkvena.glazba.ri@gmail.com tel. 091-8831970) ASG

Kanonski mandati odgojiteljicama

U Velikoj dvorani Nadbiskupskog ordinarijata 3. listopada riječki je nadbiskup Mate Uzinić podijelio kanonske mandate za provođenje vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama odgojiteljicama u vjeri. Trajne kanonske mandate primile su: Ivona Ivanović, Irena Šmer, Suzana Kolobarić, Lidija Atelj i Ivona Grgić, a svečanoj podjeli, uz obitelj i prijatelje odgojiteljica, prisustvovali su i predstojnica Katehetskog ureda Ksenija Rukavina Kovačević, ravnatelj te predstavnici Metropolitanskog pastoralnog instituta u Rijeci, Mario Gerić i Natalija Bogović.

Nadbiskup Uzinić u kratkom je nagovoru potaknuo odgojateljice u vjeri da svoju službu i poziv shvate u dvostrukom smislu. S jedne strane, kao poziv i poslanje da uče djecu o Bogu koji se objavio u Isusu Kristu, ali i da one uče od djece, citirajući Isusove riječi: „Ako ne postanete kao djeca, nećete ući u Kraljevstvo nebesko.“ (Mt 18,3)

SPOMENAR GRADA U PERIVOJU USPOMENA

Piše: Goran Moravček

U duhu knjige “Kako čitati grad” autorice Radmile Matejčić koja počiva u blizini središnjeg ulaza na groblje, neposredno uz grob fizičara Petera Salchera, još jednog slavnog pridošlice u Rijeku, mogli bismo sakupiti priloge za neko buduće djelo pod naslovom “Kako čitati grad mrtvih”. Na njegovim stranicama mjesta bi bilo za istaknute i zanimljive ljude koji su obilježili svoje doba.

Silazak strmim stepenicama s istočne strane u “grad mrtvih” na Kozali, ulazak je u novi svijet. Gotovo u doticaju s neboderima i kućama Baštijanove ulice, čija dvorišta kao da dodiruju spomenike mrtvih, groblje je spomenar grada. Ljudi raznovrsnih zanimanja i tisuća i tisuća sudbina pokopani su ovdje, pod čempresima u perivoju uspomena.

Bezbroj je ljudskih priča uzidano u grobnice, mauzoleje ili obične niše uz rub groblja. Preostali su na koncu samo osnovni elementi, bivšeg, života – ime i prezime pokojnika te dva nadnevka važna u svačijem postojanju, dani rođenja i smrti. Ostalo je nestalo, pohranjeno u uspomenama živih, dok žive. I to je to. “Memento mori”, sjeti se da si smrtnan, može se iščitati na svakom grobu. Pod zemljom ili položeni u mramorne sarkofage, počivaju ljudi koji su dijelili s nama, a ne dotičući možda naše vrijeme, ulice i trgove, tržnicu, kazalište...

KAKO ČITATI GRAD MRTVIH

U duhu knjige “Kako čitati grad” autorice Radmile Matejčić koja počiva u blizini središnjeg ulaza na groblje, neposredno uz grob fizičara Petera Salchera, još jednog slavnog pridošlice u Rijeku, mogli bismo sakupiti priloge za neko buduće djelo pod naslovom “Kako čitati grad mrtvih”. Na njegovim stranicama

mjesta bi bilo za istaknute i zanimljive ljude koji su obilježili svoje doba.

Na Kozali su među ostalima sahranjeni povjesničar Giovanni Kobler; vlasnici Tvornice papira (Hartere) Charles Maynier i Walter Crafton Smith; gospođa Angiolina, prema kojoj je nazvana vila što su je u Opatiji podigli i uredili njezin suprug Iginio Scarpa i sin Paolo; preporoditelj i svećenik Ivan Fijamin; odvjetnik i političar Erazmo Barčić; prvi čovjek Rijeke u doba najvećeg uspona grada Giovanni Ciotta i prvi gradonačelnik nakon završetka Drugoga svjetskog rata Pietro Klausberger; zlatari-moretisti Francesco Corossacz i Agostino Gigante; likovni umjetnik Romolo Venucci; književnici Mario Schittar, Ivo Grohovac, Osvaldo Ramous, Lucifero Martini i Mario Schiavato; urednik Ivo Marendić; kazališni djelatnik Rade Pregarac; novinari Emidio Mohovich, Ettore Mazieri i Milan Devčić; projektant i graditelj riječke luke Antal Hajnal; arhitekt Igor Emili; legendarni vaterpolist i plivač Ivica Jobo Kurtini; košarkaš Željko Morel, te mnogi, mnogi drugi.

Na Kozali je smiraj našao i književnik Nedjeljko Fabio, jedan od duhovnih tvoraca riječkog poratnog identiteta. Njegovo “Vježbanje života”, koje je dramaturški obradio još jedan “stanovnik” Kozale, Darko Gašparović, priča o suživotu različitih ideologija, nacija i kultura. Saga je to o Rijeci kakva je bila te kakva želi biti, pomirena ne samo u smrti na gradskim

grobljima već i u zemaljskom životu. Knjige i djela spomenici su podignuti uz imena Ive Marendića, Marija Schiavata, Lucifera Martinija, Radmile Matejčić, Nedjeljka Fabrija, Darka Gašparovića te mnogih drugih Riječanki i Riječana, rođenih daleko od obala Kvarnera, a koji su prihvatili grad kao svoj najrođeniji.

KAMENI SIMBOLI “VJEČNOG SJEĆANJA”

Grobnice i spomenici prate doba u kojem su nastali. Industrijalac Robert Whitehead krajem 19. stoljeća naručuje gradnju monumentalne grobnice do koje se uspinje skalinađom. Grobnica stoji iznad čempresa i gotovo da je u vinskoj ravnini s crkvom sv. Romualda i Svih svetih. Mauzolej Whiteheada, koji je zamislio arhitekt Giacomo Zammattio, a do kraja izveo 1905. inženjer Carlo Pergoli iz Venecije, reprezentativan je primjer secesije te je zaštićeno kulturno dobro. U kapelici mauzoleja, prekrivenoj pozlaćenim mozaicima nalaze se na podestu dva kamena sarkofaga s ležećim kipovima Roberta Whiteheada i njegove supruge Francis. Autor kipova tršćanski je skulptor Giovanni Mayer. Kip riječkog izumitelja i poduzetnika postavljen je na sarkofag u međuraću dok je početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća skulptura njegove supruge Francis dopremljena na Kozalu. Do tada se kip nalazio na ulaznom stubištu “case Ve-

BISERI DOBROTE PROSUTI PO GROBLJU

Ne ponovilo se, zaklinje se iznova svaka nova generacija, nakon ratnih, međunacionalnih i inih sukoba. Po groblju Kozala posuta su srećom mnoga biserna zrna ljudskosti i dobrote. U svojoj životnoj krunici prebivala ih je časna majka Maria Crucifissa Cossulich, koja je preminula na glasu svetosti.

Koliko god čovjek nastoji pobijediti smrt na ovaj ili onaj način, ili barem ne razmišljati o njoj, upravo nas ratovi, uz elementarne nepogode, prometne nesreće i(li) epidemije, podsjećaju na smrtnost. Ona je stalni pratilac kroz život.

Memento mori, "sjeti se čovječe da si prah", iskazivao se od najstarijih vremena do danas u mnogo oblika. Razmišljanje o smrti i smrtnosti, odlazak na groblja i posjet posljednjim počivalištima naših sugrađana ili rodbini, kao i podsjećanje na *memento mori*, može biti koristan "alat" za oblikovanje životnih prioriteta i vrijednosti. Za mnoge zastrašujući, simboli ljudske lubanje i pješčanog sata koje uočavamo na nadgrobnim spomenicima, poručuju nam da je život prolazan, ali također i to da je vrijeme dar koji ne treba trošiti isprazno na trivijalnosti. Smrt ne čini življenje besmislenim, već svrhovitim jer nas može približiti životu kakav želimo.

neziane", Whiteheadove kuće u Ulici Dolac. Jedan od najljepših mauzoleja na kozalskom groblju je kenotaf. Robert Whitehead i članovi njegove obitelji pokopani su u Engleskoj, daleko od Rijeke ili Fiume u kojoj je slavni Englez izumio i proizveo prvi primjerak torpeda.

Mauzolej Rodovine Josip Gorupova, izgrađen 1882. godine, djelo je kipara Ivana Rendića, a sastoji se od poluukopane kripe i kapele izgrađene u romaničko-bizantskom stilu. Freske s prikazom anđela te mozaici djelo su riječkog umjetnika Giovannija Fiumija. Iznad oltara kapele postavljen je Rendićev reljef "Rastanak" koji prikazuje dirljivu scenu tugovanja Josipa Gorupa i njegove djece za preminulom majkom i suprugom Annom. Zaštićen kao kulturno dobro, mauzolej Josipa Gorupa, poduzetnika i veletrgovca te važne osobe u riječkoj povijesti 19. stoljeća, obnovljen je sredstvima Grada Rijeke. Uz Josipa Gorupa pokopane su njegove dvije supruge, Ana i Claudija, ali ne i djeca tako da je većina grobnih mjesta ostala prazna.

POMIRENJE U VJEČNOSTI

U obiteljskoj grobnici obitelji Gigante nema posmrtnih ostataka Riccarda, gradonačelnika Fiume/Rijeke između dva svjetska rata, čija nas sudbina, životna, ali još više posmrtna, podsjeća na svu besmislenost političkih i nacionalnih podjela među ljudima.

Svi ćemo mi, bez iznimke, završiti svoj životni put – izmireni na groblju. Zato su nam važni spomenici kao kameni simboli uspomena, ali i pokušaja pomirenja. Na groblju Kozala takav je spomenik nazvan "Oltarom bratstva". Na njemu je

uklesana poruka HOSTES OLIM NUNC FRATRES MCMXIV – MCMXVIII, "nekad neprijatelji, sada braća (1914. – 1918.)". Zamisljena kao zajednička grobnica talijanskih i austro-ugarskih vojnika, kosturnica je podignuta povodom završetka Prvoga svjetskog rata u duhu sveopćeg pomirenja, na žalost kratkotrajnog. Sada pod "Oltarom bratstva" počivaju samo posmrtni ostatci gotovo tisuću carskih vojnika nekadašnje moćne monarhije jer su kosti ratnika koji su poginuli vijući talijansku trikolorku naknadno izvađene i položene u kriptu pod zavjetnom crkvom sv. Romualda i Svih svetih. Ona je izgrađena odmah uz groblje tijekom fujumanskog međuraća u spomen "vječnog sjećanja".

NADA U "POKOJ VJEČNI"

Arhitekt Bruno Angheben, koji je projektirao crkvu i bio voditelj projekta uređenja komunalnog groblja Kozala sredinom dvadesetih godina prošlog stoljeća, pokopan je u Veroni, daleko od Rijeke, svog rodnog grada.

Promjene u nacionalnom sastavu riječkog stanovništva uočljive su na nadgrobni spomenicima kozalskoga groblja. Memorijalno groblje ratnih pobjednika, riječkih partizana koji počivaju pod simbolom crvene petokrake, podsjećaju nas na političku prolaznost.

Nasuprot Parizanskom groblju, gledajući prema istoku, prostire se polje sarkofaga. Ondje je, među ostalima, sahranjen akademik Vinko Frančišković na čijem je grobu uklesan epitaf na talijanskom jeziku "Fisso lo sguardo a lontani orizzonti giungesti al porto ove pace e letizia eterna" ili u slobodnom prijevodu "Uprt

pogledom u daleke horizonte, stigao si u luku mira i vječne radosti". Pamtimo ga najviše po prvoj transplantaciji bubrega u bivšoj Jugoslaviji 1971. godine. Tijekom svoga radnog vijeka presadio je više od 250 organa utemeljivši transplantacijske centre u Zagrebu, Sarajevu i Skoplju.

Na kozalskom groblju sahranjeni su i drugi istaknuti liječnici: Antonio Felice Giacich, Giorgio Catti, Lionello Lenaz, Hinko Emili, Viktor Finderle, Branko Volarić... Antonio Grossich bio je također liječnik, kirurg, a međunarodni ugled je stekao uporabom jodne tinkture za dezinfekciju prije kirurške operacije, svoj je mir pronašao također na Kozali. Grossich je u prijelomnim godinama riječke povijesti obnašao dužnost predsjednika privremene Vlade novostvorene Slobodne Države Rijeke, koja je praktički nestala prije nego što je nastala nakon fašističkog udara, a potom i priključenja grada Kraljevini Italiji.

O tome turobnom razdoblju mračnih diktatura i progona ljudi svjedoči spomenik za dvjesto sedamdeset pet žrtava holokausta, postavljen uz Židovsko memorijalno groblje. Ono je utemeljeno početkom 20. stoljeća, a označeno je na planovima groblja Kozala kao Polje K. Zbog povijesnih, oblikovnih i jezičnih posebnosti, jer je većina natpisa starijih grobova ispisana na hebrejskom jeziku, ono je ujedno i zaštićeno spomen-područje. Oko 600 grobova, uključujući i dvadesetak ploča prenesenih sa starog Židovskog groblja, svjedoči ne samo o prolaznosti života već i o mijenama stanovništva na obalama Kvarnera tijekom minulog stoljeća.

Nadbiskup Križić za HKR

Splitsko-makarski nadbiskup Zdenko Križić službu je preuzeo u subotu 28. listopada, na blagdan sv. Šimuna i Jude Tadeja, u crkvi Svete obitelji u Prsvetištu Gospe od Otoka u Solinu.

Uoči preuzimanja nove službe nadbiskup Zdenko Križić za Hrvatski katolički radio i Informativnu katoličku agenciju razgovarao je s urednicom vjerskog programa HKR-a Tanjom Maleš. Prenosimo dijelove razgovora.

Kazao je da Splitsko-makarsku nadbiskupiju ne poznaje mnogo te da najprije želi upoznati svećenike kojima će biti pastor. Podsjetio je da je u Gospičko-senjskoj biskupiji imao 50-ak svećenika i 86 župa, a sada ga očekuje više od 400 svećenika i 187 župa.

Podsjetio se i svoje službe u Gospičko-senjskoj biskupiji. Kazao je da je surađivao s mnogim svećenicima i laicima te da su napravili što su mogli, kao i da ima još mnogo toga za učiniti. Izrazio je nadu da će njegov nasljednik dopuniti praznine koje su ostale te da biskupija neće dugo čekati pastira zbog pripreme važnog događaja koji ju očekuje, a to je Susret hrvatske katoličke mladeži.

Osvrnuo se i na sinodalnost i skupštinu Biskupske sinode rekavši da Crkva nisu samo biskupi, svećenici i redovnici, nego svi te da narod ima pravo i dužnost intervenirati i kritički se osvrnuti na konkretne situacije. „To je znak da je vjerničkom narodu stalo do Crkve“, kazao je mons. Križić.

Govoreći o reakcijama poput onih da biskupi pokušavaju promijeniti nauk Crkve i Evanđelja, istaknuo je da se ne radi o promjeni nauka, nego o traženju novih rješenja da se ljudima pomogne u konkretnim životnim problemima.

Također smatra da je najpotrebnije raditi s onima koji su „odlutali“, ali i da se ni u kojem slučaju ne smij zaboraviti one koji su postojani u vjeri i životu Crkve. „Mi se iznad svega veselimo zbog onih koje imamo. Oni su naša radost i jamac budućnosti Crkve“, rekao je napomenuvši da će njima uvijek posvetiti posebnu pozornost.

Za kraj je podsjetio da se bez molitve i zazivanja pomoći odozgo ne može ići naprijed. „Iluzija je misliti da naše snage i naše sposobnosti to mogu nadomjestiti. Nikako ne mogu“, zaključio je mons. Križić.

RICHARD PAVLIĆ NOVI DIJECEZANSKI UPRAVITELJ

Gospičko-senjska biskupija 30. listopada dobila je novog dijecezanskog upravitelja, na tu je dužnost izabran dotadašnji generalni vikar biskupije dr. Richard Pavlič, župnik Župe Uznesenja BDM u Senju.

Zbor savjetnika Gospičko-senjske biskupije, koji čini pet svećenika koje je izabrao donedavni gospičko-senjski biskup Zdenko Križić, sastao se 30. listopada kako bi izabrali privremenog dijecezanskog upravitelja. Budući da je preuzimanjem nadbiskupske službe u Splitu mons. Križića biskupska stolica u Gospiću ostala prazna, članovi Zbora savjetnika dužni su bili sastati se u roku od osam dana od upražnjenja biskupske stolice i donijeti odluku o novom dijecezanskom upravitelju koji će upravljati Gospičko-senjskom biskupijom dok Sveta Stolica ne odredi novog dijecezanskog biskupa. Za dijecezanskog upravitelja izabran je mons. dr. Richard Pavlič, senjski župnik, koji je ovu službu prihvatio te je pozvao ostale članove Zbora savjetnika da mu pomažu u službi upravljanja Gospičko-senjskom biskupijom i mole Božju providnost da im u što skorije vrijeme dodijeli pastira koji će ih voditi na putu spasenja.

Doc. dr. sc. Richard Pavlič rođen je 5. svibnja 1972. u Karlovcu. Rodom je iz Rakovice kod Slunja. Srednju školu završio je u Korenici, a studij teologije u Rijeci. Godine 1998. zaređen je za svećenika tadašnje Riječko-senjske nadbiskupije, a 2004. odlazi na studij dogmatske teologije na Papinsko sveučilište Gregoriana u Rimu na kojem 2010. stječe titulu doktora teologije. Od jeseni 2010. godine do danas vrši službu župnika u župi Senj te predaje predmete dogmatske i fundamentalne teologije na Teologiji u Rijeci, područnom studiju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu. Kanonik je Senjskoga kaptola i biskupijski povjerenik Metropolitjskog ureda Riječke metropolije za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba.

ZDENKO KRIŽIĆ SUSREO SE SA SVEĆENICIMA BISKUPIJE

U svetištu Majke Božje od Krasna, 9. listopada, novoimenovani splitski nadbiskup i metropolit Zdenko Križić imao je susret sa svećenicima Gospičko-senjske biskupije. Susret je započeo misom koju je predslavio nadbiskup Zdenko u zajedništvu s braćom svećenicima.

Na početku mise pozdravio je sve svećenike te se zahvalio na službi i povjerenju koje je uživao kao biskup Gospičko-senjske biskupije. U svojoj homiliji nadbiskup se osvrnuo na knjigu Proroka Jone, rekavši kako iako je Jona prorok, nije mu nepoznato iskustvo bijega. Podsjetio je da niti Marija nije razumjela što sve Bog od nje traži, ali je to prihvatila, sa svim posljedicama tog prihvaćanja. Nije se zbog toga nikada pokajala. Nema veće sigurnosti nego prihvatiti volju Božju. Izbjegavanje volje Božje nikada ne donosi mir. Nadbiskup je nastavio iznoseći vlastito iskustvo: „Ne mogu vam izreći koliko sam puta bio u napasti bijega u ovom mom slučaju. S druge strane sam osjećao da mi bijeg ne bi donio mir. Nekada se zbilja osjećamo rascijepljeni u toj borbi prihvatiti ili pobjeći.“

Na kraju mise, generalni vikar mons. dr. Richard Pavlič u ime svih svećenika zahvalio se nadbiskupu Zdenku za njegovu biskupsku službu. Spomenuo je sve ono što je kao Gospičko-senjski biskup učinio, počevši od osnivanja župe u Donjem Lajpcu, proširivanja kauze za proglašenje blaženom i svetom gospičke mučenice s. Žarke Ivasić te ste istoj kauzi pridodao 6 susestara koje su kao i s. Žarka pripadale Družbi sestara milosrdnica, pokretanje izgradnje kapele sv. Ane u Srbu, a 2020. godine započeo izgradnju dvaju izrazito važnih građevinskih objekata za Biskupiju: Doma za umirovljene svećenike u Gospiću i Samostana klauzurnih sestara karmelićanki također u Gospiću, oba objekta izgrađena su u dvije godine.

Generalni vikar se zahvalio na duhovnoj izgradnji, posebno njih svećenika. Tražeći molitvu za sve svećenike Gospičko-senjske biskupije, mons. Richard Pavić završio je riječima: „Divimo se Vašoj vjeri i hrabrosti kojom ste prihvatili novu službu. A za Vašu očinsku brigu i skrb koju ste nam u ovih sedam godina iskazali, obećajmo Vam i dalje naše svećeničke molitve.“ Na kraju zahvale, svećenici su nadbiskupu uručili dar.

Za đakone zaređena šestorica bogoslova

Plod ispravne molitve je poniznost, a plod poniznosti služenje

Svečano i radosno bilo je u subotu 7. listopada u župnoj crkvi sv. Ivana Krstitelja na Škurinjama. Pod euharistijskim slavljem riječki nadbiskup Mate Uzinić za đakone je zaređio Apolinara Barbiša, Silvija Jakšetića, Alena Markića, Zdenka Lendla, Kristijana Pandla i Dalibora Peričića. Svi su zaređeni na naslov Riječke nadbiskupije i ovime su zakoračili na posljednju stepenicu prema svećeničkom ređenju.

Nadbiskup je u propovijedi đakone pozvao na molitvu, poniznost i služenje. Plod ispravne molitve je poniznost, a plod poniznosti služenje. Govoreći o poniznosti ređenike je upozorio na nedopustivi bijeg u klerikalizam, a na kraju ih je podsjetio na osnovno značenje đakonata, a to je služenje.

Izdvojio je tri pitanja koja će đakonima biti postavljena. „Hoćete li čuvati i razvijati duh molitve, vlastit svome načinu života i u tom duhu vjerno obdržavati službu časova prema svome staležu, zajedno s Božjim narodom i za njega, dapače za čitav svijet?“ Molitva je za duhovni život važna poput zraka koji udišemo kako bismo mogli fizički živjeti, naglasio je nadbiskup. „Molitva na koju se obvezujete đakonskim ređenjem je molitva za sebe i svoje poslanje, ali i za poslanje drugih i one kojima ste poslani.“

Drugo pitanje koje je nadbiskup istaknuo je: „Hoćete li s poniznom ljubavlju službu đakonata vršiti na pomoć svećeničkog reda i na korist kršćanskog puka?“ Prvi plod ispravne molitve je poniznost, kazao je propovjednik dodajući da nam molitva otkriva pravog autora svega što jesmo i imamo, a to je Bog.

„Kao što je glavni plod molitve poniznost, tako je i glavni plod ispravne poniznosti služenje“, rekao je nadbiskup nadovezujući se na posljednje pitanje: „Hoćete li da polaganjem mojih ruku i darom Duha

„Izborom za ovu službu i vas je Bog obdario posebnim pozivom i posebnim darovima. Danas je to sve manje razlog za oholost. Iako vas još uvijek u Crkvi obasipamo hvalospjevima koji vas mogu uzoholiti, vaš život u današnjem svijetu će češće biti obilježen poniženjem“, rekao je nadbiskup. Redenike je upozorio na bijeg u klerikalizam od prezira i poniženja svijeta, pokušaj da „ono što nam se ne nudi u svijetu nadoknadimo skrivanjem iza crkvene moći, odjeće, titula...“

Svetoga budete posvećeni za služenje u Crkvi?“ Đakon znači biti „sluga Isusa Krista koji se među svojim učenicima pokazao kao služitelj“, a što znači onaj koji vrši „Božju volju i radosno služi i Gospodinu i ljudima“, rekao je nadbiskup.

Na kraju misnog slavlja u ime ređenika, emotivnu zahvalu uputio je Zdenko Lendl, a prigodnu riječ uputio je i župnik Ivan Nikolić koji je izrazio radost održavanja ovog događaja u župnoj crkvi na Škurinjama. Prigodan agape nakon mise ispred crkve pripremili su župljani Župe sv. Nikole Biskupa iz Podgorača koji su sa svojim župnikom došli sudjelovati na ređenju Silvija Jakšetića, ređenika koji potječe iz ove župe.

LJUBAV PREMA NEPRIJATELJU

Hodočasnička godina u svetištu Majke Božje Trsatske zaključena je u nedjelju 29. listopada svečanim misnim slavljem koje je u trsatskoj bazilici predvodio riječki nadbiskup Mate Uzinić. Bilo je to već tradicionalno hodočašće vjernika grada smještenog podno Trsata, a brojni su Riječani došli uputiti Gospi svoje molitve. Gvardijan Trsatskog svetišta fra Krunoslav Kocijan zahvalio je svim hodočasniciima koji su ove godine posjetili svetište. Prema evidencijama dolazaka organiziranih skupina, bilo ih je više od 20 000. Tu svakako treba pribrojiti barem još toliko onih koji su dolazili pojedinačno, posebno na blagdane Velike i Male Gospe te Gospe Trsatske.

Nadbiskup Uzinić u propovijedi je nadahnut riječima Matejeva evanđelja i dvjema zapovijedima ljubavi, vjernike pozvao da potaknuti primjerom Marije, ljubav prema Bogu svjedoče u ljubavi prema svakom čovjeku, čak i neprijatelju. „Na tome pada ili stoji naše 'biti kršćani'“, rekao je nadbiskup.

„Povezujući prvu i najveću zapovijed s onom drugom njoj sličnoj, ljubiti bližnje kao sebe same, Isus je izjednačio ljubav prema bližnjima s ljubavlju prema Bogu. To je istinska novost koja je tim viša što pojam bližnji u kontekstu Matejevog evanđelja uključuje sve ljude. Osobito one koji su gladni, žedni stranci, goli bosi i tamnici. Ona u Matejevu evanđelju uključuje čak i neprijatelje.“

Nadbiskup je objasnio da se, ako se zanemari ljubav prema svakome čovjeku, događaju tragične posljedice tog izbora. „Jedna od najtragičnijih je ona koja se upravo događa na različitim krajevima svijeta u onome što bi se po riječima pape Franje moglo nazvati 3. svjetskim ratom. Moramo biti ne navijači, nego oni koji se u svakom obliku protive ratu i protiv njega dižu glas. Zato nije razumljiva ni nedavna odluka kojom je naša domovina bila nedovoljno spremna, zajedno s mnogim drugima, reći ne ovome ratu. Koliko god je rezolucija UN-a (o zaštiti civila i prekidu vatre u Gazi) imala manjkavosti, ipak svejedno trebamo tražiti puteve dijaloga i govoriti 'ne' ratu“, rekao je nadbiskup te citirao Papu koji je ustvrdio „rat je uvijek poraz“.

Istaknuo je kako će svijet izaći iz stanja ratova samo ako ljudi postanu svjesni da su pred Bogom braća i da su svi jedna velika obitelj.

SVI SVETI

Iako su kišne kapi prijetile spustiti se na Centralno gradsko groblje Drenova, u velikom broju došli su vjernici na misu koju je na svetkovinu Svih svetih, 1. studenog, ispred istoimene kapelice predvodio riječki nadbiskup Mate Uzinić.

U propovijedi je, u kontekstu svetkovine, promišljao o tri skupine svetih. Prva su oni koji su već proslavljeni u nebesima. U drugu skupinu spadaju naša braća i sestre koji su preminuli, ali još nisu zaživjeli puninu s Bogom. Na putu su pročišćenja, u čistilištu. Zato za njih molimo, dolazimo na njihove grobove i sve što za njih činimo, pomaže im na tom putu pročišćenja. No, istovremeno i oni čine za nas zagovarajući nas svojom molitvom na putu prema Bogu, rekao je nadbiskup te kao treću skupinu naveo sve nas koji smo dio Crkve i koji smo na putu prema cilju – biti u zajedništvu sa svetim. Mi već jesmo sveti, a naš način svetosti jest biti na putu i truditi se ostati na njemu. Tu nismo sami jer imamo milosti, imamo Crkvu koja nas vodi, sakramente koji nam pomažu rasti na našem putu.

„Većina svetih su obični ljudi koji nisu ‘mali’ jer su sveti“, rekao je propovjednik navodeći da su to oni koji u svakodnevnim životnim okolnostima ne biraju zlo, nego dobro, ne biraju mržnju, nego ljubav, ne biraju osvetu, nego oprost. To su oni koji se trude u malim, svakodnevnim stvarima učiniti ono što mogu u službi Bogu i bratu čovjeku.

Crkva želi da u uspoređivanju sa svetim otkrijemo da smo i mi sveti, odnosno da svetost nije poziv kojega trebamo ostvariti tek nakon groba. Svetost je poziv koji trebamo živjeti već sada ovdje.

LIJEČNICI PROSLAVILI SV. LUKU

Blagdan sv. Luke, zaštitnika liječnika i medicinskog osoblja, u riječkom KBC-u proslavljen je 18. listopada misom u bolničkoj kapeli Gospe od Zdravlja na Sušaku. Misu je predvodio nadbiskup Mate Uzinić, a uz djelatnike bolnice i pacijente bili su i ravnatelj Alen Ružić i pomoćnica ravnatelja za sestrinstvo Snježana Juričić, a suslavio je bolnički kapelan Siniša Vujčić.

„Danas smo ovdje prvenstveno zbog liječnika i medicinskog osoblja, slaveći njihovog zaštitnika. Ali ne zaboravimo da oni postoje zbog pacijenata pa kad molimo za njih molimo i za sve bolesne“, rekao je nadbiskup na početku misnog slavlja. Potaknuo je okupljene da svoji radom u bolnici, kao vjernici prenose istinu o onome za kojeg kažu da je i liječnik i lijek, Isusu Kristu.

Nakon čitanja evanđelja o poslanju 72 učenika u propovijedi je približio lik Luke evanđelista i njegove najznačajnije poruke. „U ozračju ovih ratnih zbivanja na različitim krajevima svijeta koji nas sve više okružuju, naše poslanje kao kršćana je biti janjci među vukovima, a to znači ne preuzeti logiku ovoga svijeta nego donositi mir. To znači biti i živjeti s ljudima i dijeliti s njima njihovu sudbinu. Osobito sudbinu onih koji su slabi, ozlijeđeni, ugroženi, bolesni. Ako nikako drugačije onda ih liječiti svojim suosjećanjem i svojom blizinom. To je sažetak poslanja učenika koji i današnjim kršćanima ostaje trajni poziv.“ Zahvalio je svim zdravstvenim djelatnicima na milosrđu i svemu što čine brinući se za bolesne te ih potaknuo da evanđelje propovijedaju i žive.

NPV O ISKUSTVIMA SINODALNOSTI I CRKVENOSTI

Peta sjednica Nadbiskupijskog pastoralnog vijeća Riječke nadbiskupije održana je 11. listopada u Nadbiskupskom domu u Rijeci. Vijećnike je pozdravio nadbiskup Mate Uzinić koji je podsjetio na Sinodu o sinodalnosti koja se upravo odvija u Rimu te na prvu godišnjicu njegove službe nakon što je 11. listopada prošle godine, po umirovljenju nadbiskupa Ivana Devčića, postao riječkim nadbiskupom.

Tajnik NPV-a Marko Medved u pozdravu je na temelju riječi Timothyja Radcliffa upućenim sudionicima Sinode pozvao na potrebu da drugoga slušamo s nadom, a ne s preziranjem, jer i u riječima s kojima se ne slažemo postoji istina koju moram čuti jer „svi smo skupa prosjaci koji idu za istinom“. U Sinodalno savjetovanje NPV-a uveo je pastoralni vikar Mario Gerić. Na temelju Pavlovih riječi iz poslanice Efežanima razmišljalo se o iskustvu crkvenosti. Nakon rada u skupinama i u plenarnom dijelu nastavljeno je s iznošenjem promišljanja o identitetu župe, zrelosti svećenika i laika, budućnosti i načinu prenošenja vjere.

MOLITVA JE SNAGA OBITELJI

Kako ojačati odnose u obitelji, promišljali su sudionici Obiteljske škole Riječke nadbiskupije, od 20. do 22. listopada u Domu pastoralnih susreta u Lovranu. U organizaciji Ureda za obitelj predavanja je održala Sanda Smoljo-Dobrovoljski, teolog, psiholog i grupni analitičar. Govorila je o komunikaciju supružnika, komunikaciji s djecom i kako im pomoći da se osamostale te o komunikaciji cijele obitelji i kako odnosi roditelja utječu na dijete. U radionicama su parovi imali priliku iznijeti svoja iskustva i nedoumice te zajedno tražiti rješenja. Na trodnevnom susretu sudjelovalo je 20 obitelji s djecom jer je čuvanje djece bilo organizirano za vrijeme predavanja.

Obitelji je posjetio i nadbiskup Mate Uzinić te predvodio misno slavlje. Poručio im je da u molitvi traže snagu, imaju povjerenja u Boga i žive vjeru. „Često kažemo da obitelj danas nema podršku društvene zajednice. Zašto, teško je shvatiti, jer opstanak društva ovisi o opstanku obitelji. Ali opstanak vaših obitelji ne ovisi o zakonima i socijalnim uvjetima, nego o onom što je unutra, o vama. Snaga obitelji i propast obitelji je u njoj samoj. Iz vaših sam svjedočanstava razabrao koliko vam je važna molitva. Kad obitelj moli onda polako ta molitva ulazi i u vašu djecu. U molitvi trebate tražiti snagu za vaše obitelji“, rekao je nadbiskup te pozvao na molitvu koja osnažuje iznutra i tako pomaže djelovati prema drugima.

KAMEN TEMELJAC ŽUPNE CRKVE NA PEĆINAMA

Punih 60 godina župljani Pećina čekali su na početak izgradnje župne crkve. Radostan i emotivan dan za sve, sadašnjeg župnika Piotra Modrzejewskog i župnu zajednicu, kao i nekadašnje župnike koji su se okupili u nedjelju 22. listopada na gradilištu gdje je riječki nadbiskup Mate Uzinić blagoslovio, a župnik položio kamen temeljac za na to predviđeno mjesto.

Tom prigodom nadbiskup je istaknuo da će izgradnjom ove crkve započeti nova etapa za župnu zajednicu koja će joj omogućiti rasti i pomoći i drugima da rastu u vjeri.

Iz pročitanoeg evanđeoskog ulomka izdvojio je tri misli. Prva se tiče 'kamena zaglavnog' koji predstavlja Krista, a na isto upućuje i kamen za izgradnju buduće crkve. Ovaj kamen blagoslovio je sv. Ivan Pavao II. 2003. godine tijekom svog pohoda Rijeci, a simbolično, na blagdan ovoga sveca i 20 godina nakon apostolskog pohoda Pape gradu na Rječini, položen je u temelje buduće crkve. Nadbiskup je vjernike potaknuo da kamen za gradnju nove crkve, a koji predstavlja Isusa Krista, polože i u svoja srca, odnosno da u srca polože Isusa.

Kao drugu misao nadbiskup je naveo naziv župe – Sveta Obitelj – rekavši kako župna zajednica na poseban način mora propagirati obiteljski pastoral. Obitelj je temeljna zajednica i Crkve i društva i tim temeljima je potrebno posvetiti više pažnje. Najprije gradite obitelj kao Crkvu, a zatim se bavite temeljima kamene crkve, poručio je nadbiskup. Zaključujući, naveo je treću misao povezanu s aktualnim trenutkom u kojemu se Crkva nalazi, sinodalnim hodom i sinodom koja se održava u Vatikanu. Sinoda nas potiče na propitivanje na koji način Crkva ovog našeg trenutka treba ne samo govoriti da smo Kristovi, nego to i živjeti.

Prvi idejni projekti za gradnju ove crkve bili su 2005. godine i trebalo ih je uskladiti s urbanističkim planom. Građevinska dozvola dobivena je 2017. te produžena 2020. godine. U lipnju 2023. započelo se s radovima na izgradnji crkve. Crkva Svete Obitelji prostirat će se na 190 kvadrata površine. Zbog specifičnosti prostora crkva će služiti samo za liturgiju, a ostali sadržaji bit će u župnom stanu, rekao je župnik predstavljajući nadbiskupu, okupljenim svećenicima i župljanima projekt čija izgradnja je započela u neposrednoj blizini župnog stana u kojemu se nalazi kapela, koja u nedostatku sakralnog objekta, služi za liturgiju za 2027 župljana koliko broji Župa Pećine. Crkva će imati i lift koji će osobama s invaliditetom i starijim osobama omogućiti lakši dolazak na liturgijsko slavlje. Izvođač radova je Izgradnja d.o.o. iz Crikvenice.

MOLITVA ZA MIR

Papa Franjo uputio je u nedjelju nakon Angelusa apel da 17. listopada bude dan posvete molitvi i postu za mir, poziv na prestanak krvoprolića u Svetoj Zemlji ali i u Ukrajini i u cijelom svijetu. Dva dana ranije, u petak 13. listopada, riječki nadbiskup Mate Uzinić, podržavajući inicijativu katoličkih ordinarijata Svete Zemlje koji su uputili apel na jedinstvo Katoličke Crkve u postu i molitvi za mir 17. listopada, poziv je uputio svećenicima, posvećenim osobama i vjernicima Riječke nadbiskupije. Tim povodom u utorak 17. listopada u večernjim satima predvodio je misu i euharistijsko klanjanje u crkvi Uznesenja BDM u Rijeci.

Zahvaljujući vjernicima na odazivu na molitvu, a koji su se u nevelikom broju okupili u najstarijoj riječkoj župnoj crkvi, kao poticaj za razmatranje naveo je 'Maloga princa' koji se nadahnjuje Isusom Kristom i evanđeljem i poručuje da je potrebno pročistiti svoje srce. „Potrebno je graditi novi odnos koji neće počivati na tome tko je jači, tko ima bolje naoružanje, nego ćemo vidjeti stvarnost onakvu kakva jest – da među onima koji nam se čine neprijatelji, većina nisu neprijatelji, nego ljudi koje treba zaštititi. Brat i sestra koje ćemo ljubiti. „Rat počinje u ljudskom srcu i mir može početi u ljudskom srcu, ali da bi se to dogodilo, trebamo ga pročistiti, trebamo krenuti putem obraćenja“, istaknuo je nadbiskup.

POČETAK AKADEMSKE GODINE

U katedrali sv. Vida, 19. listopada, na svečanom euharistijskom slavlju okupili su se studenti Sveučilišta u Rijeci povodom početka nove akademske godine. Misno slavlje sa zazivom Duha Svetoga predvodio je riječki nadbiskup Mate Uzinić u zajedništvu s generalnim vikarom Mariom Tomljanovićem, povjerenikom za mlade Riječke nadbiskupije Ivanom Seletkovićem, studentskim kapelanom Ivanom Dominikom Iličićem, i ravnateljem salezijanskog riječkog Oratorija, Mihovilom Kurkutom, a glazbeno je animirao zbor mladih Majke milosti sa Trsata.

Nadbiskup je u propovijedi okupljenim vjernicima uputio tri poziva: poziv na zahvalnost za primljene Božje darove, poziv na čuvanje od svakog, a osobito religioznog licemjerna i poziv na biti prorokom. „Biti proroci. To je poziv koji ima Crkva u našem vremenu. Proroci uvijek i svima smetaju, priznaju se tek kad ih više nema. Ali zašto je važno biti proroci, osobito za vas studente koji usvajate znanja, koji sutra trebate preuzeti odgovornost u društvu i ne čekati od drugih da promijene ovo društvo, da učine boljom ovu Crkvu“, kazao je propovjednik.

BRATIMLJENE RIJEČKE I KOSOVSKE ŽUPE

Pod svečanim euharistijskim slavljem u župnoj crkvi sv. Ane na Gornjoj Vežici, 14. listopada, potpisan je Sporazum o bratimljenju Župe sv. Abrahama u Llapushniku na Kosovu i riječke Župe sv. Ane na Gornjoj Vežici. Cilj ove inicijative bio je produbljanje suradnje i daljnje zblizavanje dvaju župa, u duhu evanđelja. Misno slavlje predvodio je župnik albanske župe Fran Kolaj, u zajedništvu sa župnikom s Vežice Markom Gregićem i voditeljem albanske katoličke misije u Zagrebačkoj nadbiskupiji, Kristom Gjergijem. Događaju su prisustvovali i predsjednik Vijeća albanske nacionalne manjine PGŽ, Gani Xharrahi te Ermina Lekaj Prljaskaj, zastupnica albanske, bošnjačke, crnogorske, makedonske i slovenske nacionalne manjine u Hrvatskome saboru. Misno slavlje animirao je mješoviti pjevački zbor Schola Cantorum Rijeka, pod vodstvom Ingrid Haller.

Nadahnut biblijskim čitanjima, Kolaj je u svojoj propovijedi potaknuo okupljene vjernike na spremnost da se odazovu Božjem pozivu, osobito na nedjeljno euharistijsko slavlje, gdje se pod prilikama kruha i vina događa svadba čovjekove duše s božanskim Zaručnikom.

Na kraju misnoga slavlja Kolaj je okupljenim vjernicima pobliže opisao cilj bratimljenja, citirajući misli pape Franje: 'bratstvo, a ne prepotencija, put je za stvaranje novoga čovječanstva.' te dodao da je svrha bratimljenja daljnje zblizavanje dviju župa, zblizavanje albanskog naroda s hrvatskim narodom, u duhu evanđelja.

Okupljenima se obratio i župnik sv. Ane, Marko Gregić, zahvalivši inicijatorima projekta, na čelu s predsjednikom Vijeća albanske nacionalne manjine, Gianijem Xharrahijem te istaknuo da je potpisivanje Sporazuma o bratimljenju mali, ali bitan korak za početak jedne daljnje suradnje u izgrađivanju Kraljevstva Božjeg već ovdje na zemlji.

Međunarodni dan osoba s invaliditetom

Piše:
Daria
Ljevar

Još uvijek nas je strah prihvatiti osobu s invaliditetom jer to znači prihvatiti žrtvu.

“Ljubav mi je mila, ne žrtva”, gledajući događaje u svijetu i prateći ono što je tu, na vratima srca, smatram važnim napisati nešto sasvim iskreno. Neka ovo bude poruka svima koji (nas) se još uvijek boje.

Ovaj naslov neodoljivo podsjeća na prizore i rasprave o obavezi davanja desetine i zveckanju centi u novčaniku, ali neću o tome. Za otprilike mjesec dana, obilježava se Međunarodni dan osoba s invaliditetom i nakon što društvene mreže postanu pune ohrabrujućih kvaziporuka, kao i sveprisutnog razočaranja sustavom, oglasit će se i Crkva. To me raduje baš jako i Bogu hvala na Crkvi koje se tiče život svakog čovjeka. Dok ovo pišem, na pamet mi dolazi nadbiskupova rečenica - da smo možda previše postali obljetničarska Crkva, i nemojte odmah skočiti na njega, kasnije je rekao kako Bog u nas ima povjerenja, a i on.

Imati povjerenja jednako je izrazu - ljubav mi je mila. Kako ne žrtva? Postoji ovdje jedna zanimljivost. Posti se i moli za mir i to je odlično jer “Mnogo može žarka molitva pravednika”, ali kad to sve utihne, vjerojatno barem jedan dio nas više neće postiti na tu nakanu i to je nekako očekivano - kad se nešto riješi, izmoli, dobije - toga se često samo sjećamo. Kod osoba s invaliditetom i onih koji čine njihove živote, žrtva se živi, ne bira i ne postoje varijante iste. Ne želim reći da je Bogu druga vrsta draža od prve, jer naš Bog nije trgovac, ali je činjenica da će se prva puno lakše prihvatiti i radosnije izvršavati, dok će se od druge suptilno bježati jer se ona ne može izvršiti, ona se živi do (k)raja.

Zato smo možda previše obljetničarska Crkva, još uvijek nas je strah prihvatiti osobu s invaliditetom jer to znači prihvatiti žrtvu. Da se razumijemo, živjeti i prihvatiti žrtvu ne znači sjesti, plakati i čekati. To podrazumijeva svakodnevno priljubljanje uz, ponekad nam jako dalek, Kristov križ.

Ne biramo kakvi ćemo se roditi ni u kakvim ćemo se okolnostima razvijati, ali prihvatiti ili odbaciti, imati povjerenja ili tražiti potvrde, ljubiti ili izvršavati, bježati ili prilaziti, plakati ili zahvaliti - biramo sami, a Bog nam daje i slobodu i milost i između njih se odvija bitka naše vjernosti. Ako (nas) se još uvijek bojiš, sjeti se da u Bibliji 365 puta piše - ne boj se! Govorila sam o ovome, ali možda, kad se pročita, donese obilnije plodove.

Rastvoriti vrata Kristu

Na misijsku nedjelju, 22. listopada, riječki nadbiskup Mate Uzinić predvodio je svečano euharistijsko slavlje u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije, u zajedništvu sa župnikom Sanjinom Francetićem. Misnom slavljom prethodila je pobožnost molitve krunice koju su predvodili učenici OŠ Nikole Tesle, a prigodni program pripremile su vjeroučiteljice Škole Kristina Zubalj, Tomislava Milušić i Petra Štokić, u suradnji s novom povjerenicom za misije Riječke nadbiskupije, Ksenijom Rukavinom Kovačević. Tako su se, vjerni Kristovom poticaju naviještanja Radosne vijesti spasenja, zajedno s okupljenim vjernicima uključili u djelo Crkve, moleći za misionare i misionarke diljem svijeta. Molitvene nakane misijske krunice prikazali su i za prepoznavanje darova različitih karizmi unutar kršćanskih zajednica, izbjeglice od ratova, žrtve raznih prirodnih i klimatskih nepogoda te podupiranje sinodalnog načina života kao znaka suodgovornosti, aktivnog sudjelovanja, zajedništva i poslanja u župnoj i mjesnoj Crkvi.

Nadbiskup Uzinić je okupljenim vjernicima uputio poziv i poruku kojom je Papa započeo svoj pontifikat: ‘Ne bojte se, otvorite širom vrata Kristu. Krist ništa ne oduzima, a sve daje.’ „Misionarsko poslanje Crkve je upravo to: rastvoriti vrata Kristu da može doći u ovaj naš svijet, da Njegova logika može zavladata ovim svijetom.“

Misijski tjedan u Riječkoj nadbiskupiji započeo je primopredajom dužnosti povjerenice za misije. Andreja Kunštek Škarabot koja je na čelu Misijskog ureda od ožujka 2021., a prije toga je desetak godina bila desna ruka svećeniku Kristijanu Zebi, prepustila je mjesto povjerenice Kseniji Rukavina Kovačević. Primopredaju su, uz nazočnost generalnog vikara Maria Tomljanovića, održale 13. listopada u uredskim prostorijama. Vikar je zahvalio dosadašnjoj povjerenici na višegodišnjem trudu te zaželio novoj, koja je ujedno i predstojnica Katehetskog ureda, nastavak plodonosnog rada.

Promocija knjige Nebo je blizu

U dvorani dominikanskog samostana u Rijeci 10. listopada predstavljena je treća knjiga meditacija Miroslava Radića *Nebo je blizu* u kojoj se nalaze 52 meditacije za dušu. Knjigu je predstavio Mario Tomljanović koji je u nadahnutom govoru istaknuo četiri ključna pojma koji se provlače kao nit kroz sve meditacije a to su: dar, susret, život i nebo. Organizator predstavljanja bilo je Akademsko katoličko društvo Jeronim, a program je vodila vjeroučiteljica Andreja Jakubin.

Voditeljica je na početku upoznala nazočne s kratkim životopisom autora koji je do sada osim tri knjige meditacija objavio i četiri knjige pjesama. Pročitala je i dio recenzije knjige *Nebo je blizu* koju je napisao književnik, filozof i teolog Vlado Vladić koji o knjizi navodi: „*Nebo je blizu, Radić se trudi u svakome trenutku i na svakome koraku dodirivati Ga u svojoj svakodnevnici i nagovara i nas da se s Nebom izmirimo i Nebo prihvatimo kao izujesnost vlastite budućnosti u vječnosti*“.

U drugom dijelu predstavljanja nazočni su mogli čuti dvije odabrane meditacije koje su pročitale Andreja Jakubin i Marta Radić. Predstavljanje su s tri klasične skladbe obogatili članovi tria Veljak, Maja, Nataša i Valter.

M. Radić

S RADOM ZAPOČEO CJELODNEVNI BORAVAK ZA OSOBE S DEMENCIJOM

U ponedjeljak, 30. listopada Dom za osobe s demencijom otvorio je vrata za korisnike u okviru prve faza ovog projekta, Cjelodnevni boravak. Kapacitet je 15 osoba i usluga Cjelodnevni boravak pružat će se od 07-17 sati. Za korisnike će biti osigurana dva glavna obroka, doručak i ručak te užina.

Usluge koje će se pružati u Cjelodnevnom boravku su: briga o zdravlju, njega (samo za korisnike kojima je potrebna pomoć u samozbrinjavanju), fizikalna terapi-

ja, aktivno provođenje vremena i radne aktivnosti, nutritivna skrb, socijalna skrb. Da bi se ovakve usluge mogle provoditi, osiguran je tim djelatnika: medicinska sestra, njegovateljica, pomoćno osoblje u kuhinji, fizioterapeut, socijalni radnik te tehničko osoblje: spremačica i kućni majstor.

Dom za osobe s demencijom nalazi se u Rijeci na adresi Bulevar oslobođenja 12. i osnivač Doma je Caritas Riječke nadbiskupije, a vlasnik zgrade Riječka nadbi-

skupija. Budući korisnici prije dolaska u Cjelodnevni boravak moraju podnijeti zahtjev Zavodu za socijalnu skrb koji će im pružiti sve upute o prikupljanju potrebne dokumentacije (osobna dokumentacija, medicinska dokumentacija, visina prihoda...). Plaćanje usluge ovisi o materijalnim prilikama u obitelji korisnika i obveznika uzdržavanja. Nakon što Zavod sve dokumentaciju prikupi i analizira, izdaje uputnicu Domu za osobe s demencijom za smještaj u Cjelodnevni boravak.

RAZVOJNI INTEGRACIJSKI CENTAR SV. VID

„Mi Ukrajinci želimo izraziti iskrenu zahvalnost Caritasu u Rijeci, koji nam nesebično pomaže. Hvala vam što brinete o nama, za poštovanje i iskrenu pažnju prema našoj ukrajinskoj djeci i njihovim majkama“, rekla je Tais Prymak, koordinatorica Razvojnog integracijskog centra 'Sv. Vid' koji je u blizini riječke katedrale otvoren 25. listopada, u sklopu projekta „Pomoć ranjivim skupinama Ukrajinskih izbjeglica - FAZA II“. Projekt provodi Hrvatski Caritas, a sufinancira međunarodna humanitarna organizacija Catholic Relief Services. Otvorenju su prisustvovali i ravnateljica riječkog Caritasa, s. Faustina Kovačević, voditeljica projekta, s. Šarbela Miočić, te riječki nadbiskup Mate Uzinić

koji je blagoslovio prostorije Razvojni integracijskog centra. Zajedništvo okupljenih nastavilo se u radosnom druženju i razgovorima, uz prigodni agape i pjesme ukrajinskog zbora 'Crvena Kalyna'.

„Trebamo biti jedni s drugima, jedni druge prepoznati kao braću i sestre, graditi mir u sebi kako bi onda mogli graditi mir s drugima pokraj nas. Isus nas poziva da budemo kao djeca, želimo li biti dionici Božjeg kraljevstva. Djeca su nam primjer po tome što im je potreban drugi kao što je i svima nama potreban Drugi, to je Bog“, kazao je nadbiskup Uzinić.

Caritas Riječke nadbiskupije pomaže raseljenim osobama iz Ukrajine od početka rata. U radu s korisnicima uočena je potreba za mjestom koje bi nudilo razne aktivnosti i radionice za djecu, tečajeve hrvatskog jezika za sve uzraste, tečajeve pletenja i šivanja, glazbene i likovne radionice, psihosocijalne terapije za pojedince i grupe te suradnju s velikim brojem lokalnih organizacija. Centar je otvoren, ne samo za ukrajinske, nego i za sve korisnike Caritasa, što ga čini mjestom nade i novih mogućnosti za sve koji su ostali bez svojih domova u ratu ili su na neki način socijalno isključeni.

NOVI ŠATOR ZA TRANZITNI PUNKT

Tranzitni punkt za migrante u Rijeci dobio je novi šator u kojeg se migranti mogu skloniti, jesti i odmoriti na svom proputovanju kroz Rijeku. Šator je donacija Crvenog križa Bihac i montiran je 11. listopada. Dovezao ga je ravnatelj bi-

hačke organizacije Selam Midžić. Riječki Crveni križ pobrinuo se za nove madrace te pospremio stari dotrajali šator kojeg su postavili prije nešto manje od godinu dana. Toliko u Rijeci i postoji Tranzitni punkt koji migrantima nudi ono najosnovnije, hranu i higijenu, a rad brojnih organizacija i volontera koordinira Caritas Riječke nadbiskupije.

Nakon postavljanja šatora, goste iz Bihaća te ravnateljicu riječkog Crvenog križa Petru Šuljić i predsjednika nevladine organizacije SOS Balkanroute Petra Rosandića primio je nadbiskup Mate Uzinić. Midžić je kratko iznio pregled situacije s migrantima u Bihaću gdje volonteri pružaju pomoć velikom broju osoba. „Šator

koji smo donijeli zapravo smo i mi dobili kao donaciju, ali premalen je za naše potrebe i broj ljudi koje moramo zbrinuti“, objasnio je te tako najbolje oslikao situaciju u Bihaću.

Nadbiskup Uzinić komentirao je podijeljenost javnosti oko prihvata migranata koja je uzrokovana i sporadičnim ekscesima koji se događaju na rutama dolaska u Europu. U Rijeci ih do sada nije bilo, no gosti iz Bihaća potvrdili su da su imali takve slučajeve. „Kao i u svugdje gdje je velik broj ljudi, uvijek će biti i onih koji imaju nečasne namjere. No, ne možemo radi te manjine zanemariti sve ostale i prestati pružati pomoć“, zaključio je nadbiskup Uzinić.

KONCERT PRIJATELJSTVA

U najstarijoj riječkoj župnoj crkvi, Uznesenja BDM, u subotu 7. listopada održan je Koncert prijateljstva: Neuss – Rijeka. Nastupili su zborovi Schola Cantorum Rijeka (zborovođa Ingrid Haller) i Komorni zbor Capella Quirina Neuss (zborovođa Joachim Neugart).

Biranim i zahtjevnim a capella repertoarom njemački zbor otvorio je glazbenu večer skladno izvodeći djela Bena Ponniahaha, Fernanda Lalouxa, Knuta Nytedta i drugih skladatelja. U drugom dijelu programa, zajedno sa Scholom Cantorum Rijeka, izveli su grandiozno duhovno djelo Antonia Vivaldija „Gloria“. Zbor je za orguljama pratio Ivan Bošnjak, dok su u solističkim stavicama kao i onima uz zbor, uz zborovođu Schole Cantorum Ingrid Haller, nastupile solistice ovog riječkog zbora, Dajana Lupić i Ena Lešić Jovanović.

Prijateljska suradnja Rijeke i Neussa neformalno je uspostavljena prije 40-ak godina posredstvom Sestara Presvetog Srca Isusova, jedine riječke autohtone družbe. Sestre su u Neussu više od 40 godina vodile Dom za starije i nemoćne.

Volonterski maraton mladih, „72 sata bez kompromisa“, započeo je 12. listopada misom u Centru za mlade „Blaženi Miroslav Bulešić“. Misu je predvodio studentski kapelan fra Ivan Dominik Iličić zaželjevši mladima plodonosno volontiranje. Voditelj nadbiskupijskog Ureda za mlade Ivan Seletković, mladima je na kraju mise poručio da budu oni koji daju sebe za drugoga jer za to su stvoreni. „Nismo stvoreni za sebe, već da budemo ljubljani i da ljubimo drugoga. Tu ljubav pokažimo onima koje ćemo susresti tijekom ova 72 sata jer je srce prvo mjesto volontiranja zato smo i započeli projekt misom, s Onime koji je bezuvjetna ljubav.“

Voditeljica medijskog tima, Ena Dražić u najavi programa istaknula je kako je cilj projekta promovirati volontiranje među mladima, potaknuti ih da budu pokretači promjena u svojoj lokalnoj zajednici i pokazati koliko se zajedničkim snagama može napraviti promjena u kratkom vremenskom periodu.

Koordinatorica projekta Sara Moržan dodala je kako do dana akcije mladi nisu znati gdje će biti raspoređeni jer je cilj „beskompromisno darovanje vremena i dobre volje“.

Živjeti kao beskompromisni dar drugome

● Pripremio:
Danijel Delonga

Nakon tri dana volontiranja 80 mladih sudionika akcije „72 sata bez kompromisa“ u Rijeci svoju su misiju završili misom koju je predvodio nadbiskup Mate Uzinić, u nedjelju 15. listopada u crkvi sv. Jeronima.

Volonteri su od petka do nedjelje posjetili 12 karitativno-humanitarnih ustanova i pomogli im u radu, upoznali korisnike i voditelje te im donijeli obilje mladenačke radosti i energije. Svoje su vrijeme i dobru volju darovali Centru za autizam, Udruzi „Rijeka 21“, Udruzi „Srce za nju“, Hospiciju, prihvatilištu „Ruže sv. Franje“, Crvenom križu, nadbiskupijskom Caritasu, Zakladi „Bl. Miroslav Bulešić“, Dječjem domu „Ivana Brlić-Mažuranić“, Domu Turnić, Sveučilišnom kampusu i Udruzi „Portić“.

Nadbiskup Uzinić zahvalio im je za učinjeno istaknuvši kako je ova akcija primjer i poticaj na svakodnevno življenje vjere pomažući bližnjeg u potrebi. „Ova je akcija i više od ova 72 sata, to je pouka kako mi unutar Crkve i društva možemo i moramo funkcionirati, kao beskompromisni dar. Tako odgovaramo poziv Isusa Krista, poziv da na taj način uđemo u njegovo kraljevstvo“, rekao je nadbiskup.

Pozvao je mlade i sve okupljene da budu dio Isusovog plana, a njegov plan je radost i spasenje svih. Iz nedjeljnog evanđelja istaknuo je poruku da Kraljevstvo Božje nije isključivo projekt za budućnost, nego za sadašnjost. „Ne trebamo čekati Kraljevstvo Božje, nego ga moramo izgrađivati“, rekao je nadbiskup objasnivši kako to znači propovijedati kao Isus, ali i činiti ono što je Isus činio. Nedjeljno evanđelje, prisposobom o kraljevoj svadbi, ukazuje kako ljudi odbijaju poziv u Kraljevstvo Božje zbog svojih planova i interesa. „Učiniti za druge ono što možemo učiniti. Ne biti egoističan, nego se darovati u ljubavi braći i sestrama, to je Kraljevstvo Božje. Ovo što ste vi činili u protekla 72 sata najbolji je izraz kako to činiti.“

Misa u Bulešiću

Udruga Rijeka 21

Prihvatilište za beskućnike